

EESTI NELJAS ARUANNE
EUROOPA NÕUKOGU
VÄHEMUSRAHVUSTE KAITSE RAAMKONVENTSIOONI
TÄITMISE KOHTA

2014

Sissejuhatus

Eesti Vabariik kirjutas Euroopa Nõukogu (EN) vähemusrahvuste kaitse raamkonventsioonile (edaspidi *raamkonventsioon*) alla 2. veebruaril 1995 ning see jõustus Eesti suhtes 1. veebruaril 1998.

Eesti kolmas aruanne, millest tulenevaid soovitusi on kajastatud käesolevas aruandes, esitati 4. aprillil 2010. EN nõuandekomitee (edaspidi *nõuandekomitee*) delegatsioon viibis Eestis 14.–17. septembril 2010. Komitee kohtus riigi ja vabaihenduste esindajatega eesmärgiga saada teavet selle kohta, kuidas täidetakse konventsiooni nõudeid Eestis. Nõuandekomitee arvamus Eesti kohta võeti vastu 1. aprillil 2010. EN ministrite komitee (edaspidi *ministrite komitee*) võttis vastu otsuse vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooni rakendamise kohta Eestis 13. juunil 2012.

Eestis kuulub rahvastikupoliitika aluste elluviimise koordineerimine, rahvastikualaste andmete analüüs ja demograafiaalaste uuringute tellimine Sotsiaalministeeriumi haldusalasse. Integratsioonipoliitikaga seotud ülesanded, sh tingimuste loomine rahvusvähemuste kultuurielu arenguks ja nende lõimumiseks Eesti ühiskonda, on Kultuuriministeeriumi pädevuses.

Raamkonventsiooni ratifitseerimisel tehtud deklaratsiooni kohaselt käsitleb Eesti konventsiooni mõttes vähemusrahvustena vaid selliseid rahvusrühmi, kelle liikmed on Eesti kodanikud. Deklaratsiooni on lähemalt käsitletud Eesti teises aruandes ning Eesti Vabariik kinnitab, et praktikas kasutatakse endiselt laiaulatuslikku määratlust ning konventsiooniga ette nähtud õigused on kättesaadavad kõigile Eestis elavatele rahvusvähemustele.

Aruanne kajastab seadusandlikke, haldus- ja muid abinõusid, mida on võetud kasutusele raamkonventsioonis sätestatud õiguste tagamiseks.

Aruande koostamisse on olnud kaasatud Justiitsministeerium, Sotsiaalministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Siseministeerium, Kultuuriministeerium ja Välisministeerium. Samuti panustasid oma seisukohtadega Eesti Vabariigi Õiguskantsler ning Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik. Lisaks sellele kaasati aruande koostamisse ka kõik rahvusvähemuste katusorganisatsioonid ja inimõigustega tegelevad mittetulundusühingud. Tagasisidet andis neist üks organisatsioon – Inimõiguste Instituut.

Aruanne kajastab perioodi 2010–2013. Statistika on esitatud olenevalt selle kättesaadavusest 2011., 2012. või 2013. aasta seisuga.

I Riiklikul tasandil rakendatud praktilised meetmed kolmanda aruandetsükli ja raamkonventsiooni tutvustamiseks

Eesti valitsus hindab kõrgelt dialoogi nõuandekomiteega ning Eesti teeb pidevalt pingutusi elanikkonna teavitamiseks konventsiooniga kaasnevatest õigustest ja kohustustest. Valitsus on seisukohal, et teavitada saab kõige tõhusamalt konkreetse tegevuse kaudu. Riiklik integratsioonipoliitika on ette nähtud Eesti lõimumiskavas 2014–2020. Kava on väga oluline raamkonventsiooni õiguste tagamiseks ühtse mõistmise ja mitmekultuurilisuse edendamise kaudu.

Ministrite komitee otsus, nõuandekomitee arvamus ja valitsuse kommentaarid on kättesaadavad Välisministeeriumi kodulehel eesti ja inglise keeles. Järgides teiste riikide eeskju, avaldas valitsus nõuandekomitee arvamuse koos kommentaaridega enne ministrite komitee asjakohase otsuse vastuvõtmist.

Raamkonventsioon on avaldatud eesti ja inglise keeles nii Välisministeeriumi kui Riigi Teataja veebilehel.

II Ministrite komitee otsuse soovitude elluviimine: konventsiooni sätete rakendamine selle artiklite kaupa

Artikkel 2

Käesoleva raamkonventsiooni sätteid rakendatakse heas usus, vastastikuse mõistmise ja sallivuse vaimus ning kooskõlas riikidevahelise heanaaberlikkuse, sõbralike suhete ja koostöö põhimõtetega.

Vähemusrahvuste kaitse raamkonventsioon kui rahvusvaheline õigusakt on Eesti Vabariigi põhiseaduse § 3 kohaselt Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa.

Maailmas on mitmeid olulisi rahvusvahelisi organisatsioone, kes kujundavad ja analüüsivad muuhulgas kultuuripoliitikaga seotud küsimusi (nt UNESCO, Euroopa Liit – sh Põhiõiguste Amet, EN, Põhja- ja Baltimaade koostööorganisatsioonid jpt). Eesti panustab nende organisatsioonide töösse võrdsetel alustel teiste riikidega ning peab jätkuvalt oluliseks põhimõtteid, mis järgivad võrdset kohtlemist ning kultuuri väärtustamist sõltumata selle päritoluriigi suurusest või muudest eripäradest. Eesti kultuuripoliitilistes otsustes on tähtis hinnata rahvusvahelistest kokkulepetest tulenevaid nõudeid ja kooskõla Euroopa Liidu (EL) õigusaktide ning rahvusvaheliste konventsioonidega.

Rahvusvähemusse kuuluvate isikute õiguste kaitse on rahvusvahelise inimõiguste kaitse osa ja sellisena üks Eesti Vabariigi prioriteete. Vähemuste õiguste tagamine on pidev protsess. Eesti Vabariigile on olulised heanaaberlikud suhted rahvusvähemuste päritoluriikidega, ELi sisene aktiivne koostöö ning osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide töös.

2006. aastal ühines Eesti UNESCO kultuuri väljendusvormide mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsiooniga. Eesti teeb regulaarselt vabatahtlikke sissemaksid konventsiooni rahvusvahelisse fondi ning on moodustanud konventsiooni rakendamiseks komisjoni.

2003. aastal liitus Eesti UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooniga ning on olnud konventsiooni rakendamisel aktiivne. Aastal 2006 valiti Eesti neljaks aastaks esmakordselt UNESCO struktuuridesse, vaimse kultuuripärandi kaitse komitee liikmeks. Eesti koostab alates 2010. aastast rahvuslikku vaimse kultuuripärandi nimistut, mida haldab Rahvakultuuri Keskus.

Tegemist on veebikeskkonnaga, kus kõik Eesti kogukonnad, sõltumata suurusest, elukohast või etnilisest päritolust, saavad tutvustada sõnas, helis ja pildis oma elavat pärandit.

Eesti on sõlminud kultuurikoostöö lepinguid rohkem kui 40 riigiga üle maailma. Koostöölepingud ja -programmid võimaldavad arendada ja toetada kahepoolset koostööd välisriikide ja nende kultuuriasutustega. Sageli toimub koostöö saatkondade vahendusel ja kahe maa kultuuriministeeriumi aktiivsel osalusel. Nimetatud programmides leiab reeglina kajastamist ka kultuurikoostöö Eesti ja lepingupartnerite rahvusvähemuste organisatsioonidega. Ülevaateperioodi jooksul on Eesti Vabariik sõlminud või uuendanud kultuurikoostööprogramme, Belgia (Flandria ja Vallooni), Gruusia, Hiina, Iisraeli, Korea, Läti, Leedu, Ukraina, Ungari ja Venemaaga.

Artikkel 3

1. Vähemusrahvusse kuuluval isikul on õigus vabalt valida, kas ta soovib, et teda koheldakse vähemusrahvusse kuuluvana, kusjuures sellisest valikust või valikuga seotud õiguste kasutamisest ei tulene sellele isikule mingit kahju.

2. Vähemusrahvusse kuuluvad isikud võivad kasutada käesolevas raamkonventsioonis sätestatud põhimõtetest tulenevaid õigusi ja vabadusi nii üksikisikuna kui koos teistega.

Statistiliste andmete kogumise eest Eestis vastutab Statistikaamet. 2011. aastal läbi viidud rahvaloenduse andmetel moodustab välispäritolu taustaga rahvastik¹ Eesti elanikkonnast 22,6%. Kokku elab Eestis enam kui 190 rahvuse esindajaid, mis moodustab 2011. aasta rahvaloenduse andmetel ca 31% elanikkonnast. Teiste riikide kodakondsusega isikutest on kõige suurem osakaal Venemaa Föderatsiooni kodanikel – 93 267 inimest, kellele järgnevad Ukraina kodakondsusega isikud – 5770 inimest. ELi kodanikest elab Eestis enim Soome kodanikke – 5721, järgnevad Läti – 3294, Saksamaa – 2005 ja Leedu – 1979 kodanikku.²

Küsimus rahvusliku päritolu kohta oli kaasatud 2011. aasta rahvaloenduse küsimustikku. Küsimustik koos selgitava materjaliga (kasutati ka elektroonilist *online* versiooni) oli eesti, inglise ja vene keeles. Eesti austab rahvusvähemuste õigust enesemääratlemisele. Rahvusliku päritolu küsimusele vastamine ei ole kohustuslik. Kui teatud rahvuslikku päritolu esindavad baasinfos vaid üks või kaks inimest, avaldab statistikaamet need andmed jaotuse all „muu rahvuslik päritolu“, et vältida isikute võimalikku identifitseerimist.

Rahvust puudutavatele andmetele laienevad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivist 95/46/EÜ tulenevad põhimõtted ning nõuded. Kuigi isikuandmete kaitse seaduse kohaselt loetakse etnilist päritolu ning rassilist kuuluvust kirjeldavad andmed delikaatseteks isikuandmeteks, ei välista õigusaktid selliste andmete kogumist üldiselt. Kõigi valitsuse tellitud uuringute puhul lähtutakse nõudest, et isikuandmeid võib töödelda avaliku ülesande täitmise käigus seaduse, välislepingu, EL Nõukogu või Euroopa Komisjoni otsekohalduva õigusaktiga ette nähtud kohustuste täitmiseks ning nende töötlemine muudel eesmärkidel on lubatud vaid andmesubjekti nõusolekul.

Eesti Statistikaamet ja Eesti Töötukassa koguvad statistilist informatsiooni, mis võimaldab teha tõhusamaid poliitilisi otsustusi kindlale sihtrühmale mõeldud meetmete kohta. Lisaks on valitsusasutused tellinud spetsiifilisemaid uuringuid koostöös rahvusvähemuste rühmadega eesmärgiga saada pidevalt adekvaatset ülevaadet nende vajadustest ja nõudmistest.

¹ Välispäritolu taustaga 15–74-aastased Eesti välispäritolu alalised elanikud, kelle mõlemad vanemad on sündinud välisriigis.

² 01.03.2014 andmete kohaselt.

Artikkel 4

1. Pooled kohustuvad tagama vähemusrahvusesse kuuluvatele isikutele võrdsed õigused seaduse ees ja võrdse seaduskaitse. Sellega seoses on keelatud mis tahes diskrimineerimine vähemusrahvusesse kuulumise alusel.

2. Pooled kohustuvad vajaduse korral võtma adekvaatseid meetmeid, et soodustada kõigis majandus-, sotsiaal-, poliitika- ja kultuurivaldkondades vähemus- ja enamusahvusesse kuuluvate isikute täielikku ja tegelikku võrdsust. Seejuures arvestavad nad vähemusrahvusesse kuuluvate isikute konkreetset olukorda.

3. Lõike 2 kohaselt võetud meetmeid ei käsitata diskrimineerimisena.

Valitsus on seisukohal, et rahvusvähemuste õigused on tagatud kehtivate õigusaktidega. Olulisi muudatusi neis aruandeperioodil tehtud ei ole.

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 9 lg 1 kohaselt on kõik Eestis viibivad isikud seaduse ees võrdsed ning põhiseaduse § 12 sätestab diskrimineerimise keelu. Eesti on võrdse kohtlemise seadusega (2008) üle võtnud EL direktiivid 2000/78/EÜ ja 2000/43/EÜ, millega on kehtestatud üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks. Seaduse eesmärk on tagada isikute kaitse diskrimineerimise eest rahvuse (etnilise kuulumise), rassi, nahavärvuse, usutunnistuse või veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse alusel. Seadus ei käsitle soolist diskrimineerimist, mis on soolise võrdõiguslikkuse seaduse reguleerimisalas. Diskrimineerimise keeld ja võrdse kohtlemise edendamise kohustus sisalduvad töölepingu seaduses (§ 3) ning avaliku teenistuse seaduses (§ 13). Ka karistusseadustik kätkeb diskrimineerimise keeluga seonduvaid sätteid, nähes teatud rikkumiste puhuks ette kriminaalvastutuse. Seadustiku olulisemad asjakohased paragrahvid on vaenu õhutamise keeld ja võrdõiguslikkuse rikkumise keeld.

Hetkel on käimas karistusseadustiku muutmine. Vihakuritegude osas on eesmärk viia Eesti karistusõigus kooskõlla EL rassismi ja ksenofoobia raamotsuse nõuetega selles osas, mis puudutab vaenu õhutamist ja vihamotiivi arvestamist raskendava asjaoluna iga süüteo korral. Seega on karistusseadustiku sellekohane muudatus kindlasti oluline õiguskindluse suurendamisel.

Diskrimineerimise kahtluse korral on võimalik nõu ja abi saamiseks pöörduda soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku poole. Diskrimineerimisvaidlusi realselt lahendab kohus või töövaidluskomisjon. Lepitusmenetluse korras lahendab diskrimineerimisvaidlusi õiguskantsler.

Rassilise ja etnilise päritolu pinnalt tekkinud kohtuasju ning töövaidlusi on Eestis seni menetletud vähe. Volinikule esitatud kaebuste arv seoses diskrimineerimisega rassi, rahvuse või etnilise päritolu alusel on samuti suhteliselt väike. 2010. a oli kaks kaebust, neist ühe osas viis volinik läbi uurimismenetluse ning leidis, et avaldajat oli diskrimineeritud tema rahvuse tõttu. 2011. a oli kuus kaebust, neist kahe osas viidi läbi uurimismenetlus ja mõlema puhul leidis volinik, et avaldajat on diskrimineeritud tema rahvuse tõttu. 2012. a oli viis kaebust, neist ühes juhtumis viidi läbi uurimismenetlus, kuid volinik ei leidnud diskrimineerimist rahvuse tõttu. Ühte avaldajat aidati avalduse esitamisel töövaidluskomisjoni, kes jättis oma otsuses diskrimineerimise küsimuse sisu osas lahendamata. 2013. a oli neli kaebust, millest ühes tuvastati diskrimineerimine rahvuse tõttu.

Võrdse kohtlemise ja mitte-diskrimineerimise alase riikliku tegevuse koordineerimine on Sotsiaalministeeriumi ülesanne. Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakonna ülesanne on tegeleda ka võrdse kohtlemise poliitika kujundamisega. Osakonna põhirõhk on mitte-diskrimineerimise seadusandluse paremaks rakendamiseks olnud ühiskonna teadlikkuse tõstmine,

mida on eelkõige tehtud ELi tööhõive ja sotsiaalse solidaarsuse programmi PROGRESS raames teostatava „Erinevus rikastab“³ projektiga. Võtmaks kasutusele EL PROGRESS programmi vahendid koordineerib soolise võrdõiguslikkuse osakond mitte-diskrimineerimise töögruppi, mille liikmete sisendit arvesse võttes pannakse paika iga järgneva aasta siseriiklikud prioriteedid võrdse kohtlemise valdkonnas.

„Erinevus rikastab“ projekti on Sotsiaalministeeriumi kaasrahastamisel ja koordineerimisel Tallinna Tehnikaülikooli õiguse instituudi poolt ellu viidud alates 2010. aastast. Projekti eesmärk on erinevate tegevuste kaudu tõsta teadlikkust kõigi võrdse kohtlemise seaduses nimetatud diskrimineerimise tunnuste lõikes, mh rahvuse, rassi ja etnilise päritolu puhul.

Ministrite komitee soovib tagada soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantseleile adekvaatsed rahalised ja inimressursid ning tõsta ühiskonnas tervikuna teadlikkust kantselei kohutustest ning asjakohastest avalikest teenustest.

Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantseleid rahastatakse riigieelarvest ning eraldised on aastate lõikes järjepidevalt kasvanud. Lisaks sellele kiitis 30. oktoobril 2012 Norra Kuningriik heaks Eesti esitatud soolise võrdõiguslikkuse edendamist ning töö ja pereelu tasakaalu käsitleva programmi rahastamise Norra finantsmehhanismist 2009-2014. Programmi operaatoriks olev Sotsiaalministeerium nägi taotluses ette, et ühe eeldefineeritud projektina (mahus 700 000 eurot) rahastatakse programmist ka soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku tegevusi. Eesti riigi poolne kaasfinantseering moodustab projekti eelarvest 15%. Kuigi projekti raames on planeeritud tegevused põhiliselt soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks ning soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamiseks, on mitmese diskrimineerimise kontekstis käsitletud teatud määral ka erinevad teised diskrimineerimise tunnused soo kõrval. Voliniku projekt kestab 2015. aasta lõpuni. Projekti raames korraldab voliniku kantselei üle Eesti maakondlikke õigusnõustamisi (2013-2015 igal aastal igas maakonnas üks nõustamine), mille käigus saavad õigusnõu ka need, kes kahtlustavad, et neid on diskrimineeritud nende rahvuse tõttu. Samuti koolitatakse advokaate, Tööinspeksiooni ja töövaidluskomisjonide töötajaid ja tööandjaid nii soolise võrdõiguslikkuse seaduse kui ka võrdse kohtlemise seaduse nõuetest.

Erinevad lõimumis-, haridus, kultuuri- ja sotsiaalvaldkonna valdkondlikud arengukavad ning sätestatud strateegilised eesmärgid pööravad tähelepanu eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste ühiskonnaelus osalemise toetamisele, sõltumata nende kodakondsusest või rahvuslikust kuuluvusest. Ühiskonnaelus aktiivse ja tulemusliku toimetuleku saavutamiseks toetatakse välispäritolu taustaga pikaajaliste elanike ja uussisserändajate riigikeeleoskuse omandamist, kohanemisprogramme ja kodakondsuse omandamist eesmärgiga vähendada erinevusi tööturul ja kodanikeühiskonnas osalemises ning edendada sidemeid teiste ühiskonnaliikmete ja riigiga. Erinevate poliitikavaldkondade tegevused toetavad lõimumisvaldkonna eesmärkide elluviimist.

Eestis on ellu rakendatud kaks riiklikku lõimumisvaldkonna programmi: „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007” ja „Eesti lõimumiskava 2008–2013”. Koostamisel on uus valdkondlik arengukava „Lõimuv Eesti 2020“, mis esitatakse Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks 2014. aasta jooksul.

Lõimumistegevuste prioriteediks on toetada erineva keele- ja kultuuritaustaga inimeste aktiivset osalust sotsiaalselt sidusa ühiskonna kujundamisel ja ühise jagatud Eesti riigiidentiteedi kujunemist, mis tagab inimeste seosetunde riigi ja teiste ühiskonna liikmetega, toetab majanduse

³ Projekti veebileht: <http://erinevus-rikastab.ttu.ee/>

kasvupotentsiaali ja riigi stabiilsust. Eesti väärtustab ühiskonna mitmekultuurilisust ja selle väärtustamist ning tagab igäihe õiguse säilitada oma rahvuskuuluvus ning samal ajal vältida piirkondlikest iseärasustest või sotsiaalsest tõrjutusest tingitud rahvuslikku ja kultuurilist kapseldumist nii olemasoleva rahvastiku kui ka uussisserändajate puhul. Erilist tähelepanu osutatakse kommunikatsioonile sihtrühmadega ning arvestatakse etnokultuurilisi eripärasid. Eesti elanikele on tagatud võimalused kõnelda teisi keeli ja arendada erinevaid rahvuskultuure, teostada ennast, osaledes ühiskonna majandus-, sotsiaal-, poliitilises ja kultuurielus, toetada iga püsielaniku kuuluvust Eesti ühiskonda ühiste väärtuste jagamise ning riigikeele valdamise kaudu.

Valdkondliku arengukava „Eesti lõimumiskava 2008-2013“ aluseks on olnud raamkonventsiooni põhimõtted, mille pearõhk on isikute individuaalsetel õigustel. Lõimumiskava seab eesmärgiks sihtgrupipõhise lähenemise, lõimumise kui mitmepoolse protsessi teadvustamise.

Lõimumiskava 2008-2013 tegevused jaotusid järgnevalt: hariduslik ja kultuuriline lõimumine; sotsiaalne ja majanduslik lõimumine; õiguslik ja poliitiline lõimumine ning arengukava juhtimis- ja seiretegevused.

Hariduslik-kultuurilise valdkonna üldeesmärk on tagada kõigile Eesti elanikele võrdsed võimalused hariduse omandamisel ühtses haridussüsteemis ning tingimused oma keele ja kultuuri säilitamisel. Hariduslik lõimumine keskendub õppuritele, toetades Eesti ühiskonnas toimimiseks vajalike teadmiste ja oskuste omandamist, sh eesti keele ning mitmekultuurilises keskkonnas hakkama saamise õppimist.

Kultuurilise lõimumise eesmärgiks on toetada rahvusvähemuste oma emakeele ja kultuuri omandamist ning säilitamist Eestis, soodustada kodanikuaktiivsust ning kontakte erineva kodakondsuse ja kultuuritaustaga inimeste vahel, samuti edendada ühist kultuuri- ja informatsiooni ning tutvustada Eesti elanike kultuurilist mitmekesisust eestlastele ja eesti kultuuri Eestis elavatele rahvusvähemustele. Tunnustatakse igäihe õigust osa saada oma emakeelsest kultuurist. Kultuurivaldkonnas toetatakse tegevusi, mis soodustavad rahvusvähemuste kultuuriseltside tööd, eri rahvuste esindajate kaasamist Eesti kultuuriellu ning Eesti kultuuriruumi tutvustamist. Prioriteetseks tegevuseks kultuurivaldkonnas on eestlaste ning teiste rahvuste kontaktide tihendamine ning ühistegevuse toetamine.

Sotsiaalse ja majandusliku lõimumise valdkonna eesmärk on tagada kõigile Eesti elanikele majanduslikuks eneseteostuseks ning sotsiaalseks toimetulekuks võrdsed võimalused, sõltumata rahvusest, emakeelest või elukohast.

Õigusliku ja poliitilise lõimumise valdkonna meetmed kindlustavad kõigile Eesti elanikele seadustest tulenevad võrdsed eneseteostusvõimalused ühiskonnaelus ja poliitikas, sõltumata rahvusest või emakeelest. Valdkond toetab etniliste rühmade ja kultuurigruppide vastastikuse tolerantsuse suurendamist, ühise riigiidentiteedi teket ning tegevusi naturalisatsiooniprotsessi edendamiseks.

Lõimumiskava elluviimiseks kinnitas Vabariigi valitsus rakendusplaanid perioodiks 2008–2010 ja 2011–2013⁴. Aruandeperioodil kehtinud Eesti lõimumiskava 2008–2013 rakendusplaanide mahud aastate lõikes:

⁴ http://www.kul.ee/webeditor/files/ELK_rakendusplaan_2011-13.pdf

Aasta	Kultuuriministee- rium/mln eurot	Haridus- ja Teadus- ministeerium/mln eurot	Töötukassa/ mln eurot	Kokku/ mln eurot
2010	2,91	4,13	0,42	7,46
2011	2,85	3,07	0,7	6,62
2012	3,07	2,76	1,92	7,75
2013 ⁵	3,56	2,39	1,08	7,03
Kokku	12,39	12,35	4,12	28,86

Aruandeperioodil kehtinud Eesti lõimumiskava 2008-2013 rakendusplaanide mahud valdkondade lõikes:

Aasta	Hariduslik- ja kultuuriline valdkond	Sotsiaalne ja majanduslik valdkond	Õiguslik- ja poliitiline valdkond	Lõimumiskava juhtimine ja seire
2010	53%	21%	10%	16%
2011	47%	20%	16%	17%
2012	32%	36%	15%	17%
2013	34%	28%	21%	17%

2010. aastal viidi Tallinna Ülikooli Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituudi poolt läbi uuring „Eesti lõimumiskava eesmärkide saavutamise monitooring 2010“, millega koguti andmeid Lõimumiskava 2008-2009 tegevuste tulemuste kohta. Monitooringust selgus, et Eestis elavate eri rahvusest inimeste kontaktid olid võrreldes 2008. aastaga tihenened, muukeelsete inimeste eesti keele oskus paranenud, tihedamas suhtlemises eestlastega ei näe rahvusvähemused oma kultuurilise eripära kaotamise ohtu. Suhtumine kontaktidesse teisest rahvusest inimestega on nii eestlaste kui venekeelsete elanike seas valdavalt positiivne või neutraalne. Valdav enamik nii venekeelsetest elanikest (83%) kui ka eestlastest (72%) ei ole nõus väitega, et tihe suhtlemine eri rahvusest inimeste vahel võiks viia oma rahvuse kultuurilise eripära kaotamisele. Venekeelsete inimeste eesti keele oskus oli paranenud ning eestlased omakorda väärtustasid vene keele oskust senisest enam.

2012. aasta märtsis avalikustati SA Poliitikauuringute Keskuse Praxis, TNS Emori ja Tartu Ülikooli teadlaste koostatud 2011. aasta Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringu (edaspidi EIM) tulemused. Monitooring hõlmas rahvussuhete ja identiteedi, tööturu, hariduse, väärtuste ja poliitiliste eelistuste, osaluse ja meediatarbimise valdkondi ning käsitles ka uussisserändajate kohanemisprobleeme. Uuringu eesmärgiks oli koguda võrdlevaid andmeid, jälgida ühiskonnas toimuvaid protsesse ning kaardistada olulisemaid lõimumisvaldkondi ja -sihtrühmi.

Kasvanud on huvi Eesti kodakondsuse taotlemise vastu määratlemata kodakondsusega Eesti elanike seas. Positiivsemaks on muutunud eestlaste hoiakud teiste rahvuste kaasamise suhtes. 66% eestikeelsetest vastajatest nõustus väitega, et „Venekeelse elanikkonna arvamusi tuleks paremini tunda ja nendega senisest rohkem arvestada, sest nad on osa Eesti ühiskonnast“.

Monitooringu üks peamisi järeldusi oli, et Eestisse eri aegadel sisserännanud ja nende järeltulijaid ei saa lõimumispoliitikas käsitleda ühtse grupina. Monitooring tõi esile mitmed siht- ja sidusrühmad, kelle eripära ei ole senises lõimumisprotsessis piisavalt arvestatud. Monitooringu tulemused olid aluseks uue arengukava koostamise ettepanekule.

⁵ Prognosis Eesti lõimumiskava 2008-2013 2013.a rakenduskava põhjal.

2012. aasta oktoobris kiitis valitsus heaks kultuuriministri ettepaneku koostada aastateks 2014–2020 lõimumisvaldkonna uus arengukava „Lõimuv Eesti 2020”. Uus valdkondlik arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ lähtub Eesti ühiskonna mitmekultuurilisusest ja sellega seotud pikemaajalistest ja uutest väljakutsetest, vajadusest paindlikumaks lähenemiseks tegevuste planeerimisel ja elluviimisel. Lisaks lõimumise institutsionaalsele rõhuasetusele – kodakondsus, riigikeel, ühtne haridussüsteem – pöörab uus arengukava rohkem tähelepanu lõimumisprotsessi sotsiaalsele mõõtmele. ELi liikmelisus, mis hoogustab nii sisse- kui ka väljarännet, on esile toonud vajaduse pöörata suuremat tähelepanu ka uussisserändajatele, nende kohanemisele ja edasisele lõimumisele. Uus arengukava toetab kolme laiemat tegevussuunda: 1) kogu ühiskonna avatuse tõstmine ja hoiakute kujundamine lõimumist toetavaks; 2) seni vähelõimunud välispäritolu taustaga pikaajaliste elanike jätkuv toetamine lõimumisel; 3) uussisserändajate kohanemise ja lõimumise toetamine.

Eestis on igapäevaelus põhiseaduslik õigus moodustada ühendusi, liite ja klubisid, kaitsta oma huve ja väljendada ühiseid arvamusi. Kehtiv mittetulundusühingute seadus kehtestab õigused ja võimalused kultuurilisteks tegevusteks. Eesti Vabariigi mittetulundusühingute seadus ei piira osalemist ühenduste juhtorganite töös kodakondsus- ega rahvuspõhiselt. Mittetulundusühingute seaduse § 26 ja sihtasutuste seaduse § 17 sätestavad, et vähemalt poolte juhataste liikmete elukoht peab olema Eestis, mõnes teises Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigis või Šveitsis.

Eesti ajaloolised saksa, vene, rootsi ja juudi vähemusrahvused, samuti nende rahvuste esindajad, kelle arv on suurem kui 3000, võivad moodustada vähemusrahvuste kultuuriautonomiaid. Vähemusrahvuse kultuuriautonomia seaduses kirjeldatud tegevused: emakeelse õppe korraldamine, vähemusrahvuse kultuuriasutuse moodustamine, kultuuriürituste korraldamine, vähemusrahvuse kultuuri ja haridust edendavate fondide, stipendiumite ja preemiade asutamine, on samavõrdselt kättesaadavad ka neile rahvusvähemustele, kellel kultuuriautonomia puudub või kellele kultuuriautonomia seadus ei kohaldu. Kultuuriautonomia on kultuurilise enesemääratlemise täiendavaks võimaluseks. Eestis on kultuuriautonomia soomlastel ja rootslastel, kes on moodustanud oma kultuuriomavalitsuse.

Ministrite komitee soovib tagada koolide õppekavades rohkem mitmekultuurilisi elemente ja laiendada võimalusi kakskeelse hariduse andmiseks, suurendamaks etniliste eestlaste ning mitte-eestlaste kogukondade vaheliste kontaktide võimalusi.

Eesti on üks väheseid ELi liikmesriike, kus haridussüsteem võimaldab riiklikult finantseeritud koolides hariduse omandamist ka teistest keeles peale riigikeele. Venekeelne haridus on kättesaadav nii riigi- kui erakoolides kõigil tasemetel: eel-, põhi- ja keskkoolitasemel, samuti ka kutse- ning mõnedes kõrgkoolides. Põhiharidust omandavatele õpilastele, kelle emakeel ei ole õppekeel, korraldab kool keele- ja kultuuriõpet, kui seda soovivad vähemalt kümme sama emakeele või koduse suhtluskeelega õpilast (põhikooli- ja gümnaasiumiseadus § 21 lg 5). Keele- ja kultuuriõppe korraldus on reguleeritud Vabariigi valitsuse määrusega nr. 116, 19.08.2010. Määruses on ka fikseeritud olukord, kui keele- ja kultuuriõppe korraldamiseks on esitatud vähem kui kümme taotlust. Sellisel juhul otsustab kool keele ja kultuuriõppe võimaldamise koostöös valla- või linnavalitsusega (§ 3 lg 2). Kahjuks ei kasutata seda võimalust väga laialt. Põhjuseid on siinkohal mitmeid: rahvusvähemuste esindajad elavad hajutatult, kultuuriseltside liikmete lapsed ei õpi ühes koolis ja valikaine õppimisvõimaluste loomiseks vajalikku õpilaste arvu on keeruline ühes konkreetses piirkonnas kokku saada, napib ka kvalifikatsiooninõuetele vastavaid rahvuskultuuri õpetajaid. Seetõttu eelistatakse emakeelt õppida pigem mitteformaalselt, rahvuskultuuriseltside pühapäevakoolides.

Rahvusrühmade keele ja kultuuri arendamise ja säilitamise nimel tegutsevad Eestis vastavad rahvuskultuuriseltsid ja pühapäevakoolid, mis on alati olnud rahvuskultuuri ja emakeele toetamise vahend. Seepärast tegeleb Haridus- ja Teadusministeerium ka pidevalt pühapäevakoolide töö hõlbustamisega. Võrreldes varasema aruande perioodiga on rahvuskultuuriseltside pühapäevakoolide arv kahekordistunud. Kui aastal 2010 tegutses 18 pühapäevakooli, siis nüüd on neid ligi nelikümmend. Pühapäevakooli mõistet Eesti õigusaktides eraldi ei defineerita, seda mainitakse haridusseaduses ühe täiendusharidust pakkuva asutusena. Kuigi mõnikord on arvatud, et pühapäevakooli mõiste kasutamine viitab, et kool tegutseb kiriku juures, siis tegelikult on pühapäevakoolide puhul koolipidaja rahvuskultuuriselts ning kooli põhikirjalised eesmärgid on seotud ennekõike emakeele ja kultuuri õpetamisega.

Rahvuskultuuriseltside pühapäevakoolidelt eeldatakse registreerimist ja koolitusloa olemasolu, kuna see annab pühapäevakoolile võimaluse olla osa haridussüsteemist ning teisalt toetab võrdsuse printsiipi: kui soovitakse osaleda projektikonkurssidel ja taotleda hüvesid samadel alustel koolitusluba omavate koolidega, siis tuleb see ka samadel alustel taotleda. Samas suurendab koolitusloa olemasolu pühapäevakooli võimalusi, sest registreeritud pühapäevakoolil on võimalik taotleda tegevuse arendamiseks lisaraha kohalikul omavalitsuselt, Integratsiooni Sihtasutuse mitmekultuurilise hariduse üksuselt (varasema nimetusega haridusprogrammide keskus). Rahvuskultuuriselts, kes on asutanud pühapäevakooli ja taotlenud koolitusloa, muutub riigi võrdseks partneriks. Pühapäevakoolide arvu kasvuga pidas Integratsiooni Sihtasutus vajalikuks läbi viia monitooringu pühapäevakoolide hetkeseisust, mis sai valmis aastal 2012. Monitooring on oluline alus edasiste tegevuste rakendamisel, mis tõhustavad rahvusvähemuste keele- ja kultuuriõppe läbiviimist. Kõikidel rahvuskultuuriseltsi pühapäevakoolidel, kel on koolitusluba, on olnud võimalus taotleda projektikonkursi raames toetust pühapäevakooli õpetajate täienduskoolituseks etnilisel kodumaal. Ka on rahvusvähemustel endil võimalus korraldada õpetajate keelealast ettevalmistamist emamaaga sõlmitavate kokkulepete alusel.

Rahvuskoolide kohta saab informatsiooni ka kodulehelt <http://www.rahvuskool.ee/>, kus on eesti, inglise ja vene keeles teave pühapäevakoolide tegevuse kohta. Loodud on ka MTÜ Eesti Rahvusvähemuste Pühapäevakoolide Õpetajate Ühing, mille eesmärgiks on pühapäevakoolide asutamine ja pühapäevakoolide õpetajatele kursuste läbiviimine.

Nõuandekomitee on endiselt seisukohal, et täiskasvanute, eriti vanemate inimeste naturaliseerimise vähenemise oluliseks põhjuseks on tasuta eesti keele tundide puudumine, mis aitaksid kodakondsuse eksamiks valmistuda.

Kodakondsuseksamite (kodakondsuse taotleja Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamite) osas on uuendusena alates 2014. aastast võimalik eksamit sooritada ka elektroonselt. Elektrooniline eksam võimaldab vähendada asjaajamisele ja ootamisele kuluvat aega. Samuti on eksamitulemus kodakondsuse taotlejatele koheselt nähtav.

Sihtasutus Innove on vabatahtlikult võtnud endale kohustuse korraldada kodakondsuseksamid kaks korda aastas lisaks tavapärasele eksamipunktile (Tallinn, Narva, Jõhvi, Tartu) ka Valgas, Rakveres ja Pärnus.

Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed (edaspidi MISA) koordineerib ka tasuta kodakondsuseksamite ettevalmistuskursuste ja tasuta keelekursuste korraldamist. Alates 2006. aastast, kui kursustega alustati, on põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamite ettevalmistuskursustel osalenud ligi 7000 inimest ning tasuta eesti keele kursustel üle 2000 inimese. Tasuta eesti keele kursused viivad õppijad keeletasemele B1, mis on üheks kodakondsuse taotlemise eelduseks, kuid pakutakse ka aktiivset keeleoskust arendavaid eesti keele suhtlemiskeele

kursusi. 2012. ja 2013. aastal olid kursused suunatud töötutele ja vähemate võimalustega kodakondsuseta isikutele ja kolmandate riikide kodanikele, kuna neil sageli napib omavahendeid kursustel osalemiseks.

2011–2013 on MISA poolt hüvitatud keeleõppekulud eesti keele eksami sooritanutele. Keeleõppe kulude hüvitamist toetati Euroopa Sotsiaalfondist rahastatava programmi „Keeleõppe arendamine 2011–2013” tegevuse „Keeleõppekulude hüvitamine“ raames. 2013. aastal hüvitati keeleõppekulud pärast eesti keele tasemeeksami sooritamist täiskasvanutele kuni 320 euro ulatuses iga sooritatud tasemeeksami kohta ühe korra. Eksamid pidid olema sooritatud madalamast tasemest kõrgemale. Perioodil jaanuar–september 2013 maksti hüvitisi välja 638 korral kokku ligi 178 tuhande euro ulatuses.

Artikkel 5

1. Pooled kohustuvad looma eeldusi, mis on vajalikud vähemusrahvustesse kuuluvatele isikutele oma kultuuri alalhoidmiseks ja arendamiseks ning identiteedielementide, nimelt religiooni, keele, traditsioonide ja kultuuripärandi säilitamiseks.

2. Pooled hoiduvad sellisest poliitikast ja tegevusest, mille eesmärk on vähemusrahvustesse kuuluvate isikute assimileerimine vastu nende tahtmist, ning kaitsevad neid isikuid mis tahes niisugusele assimileerimisele suunatud tegevuse eest, eiramata seejuures poolte üldise integratsioonipoliitikaga kooskõlas rakendatavaid meetmeid.

Kultuurielus ja kultuuriloomisel osalemiseks ei ole Eestis rahvusepõhiseid, rassilisi ega teistel tunnustel põhinevaid piiranguid. Kõik rahvusvähemuste ühingud ja kollektiivid võivad taotleda oma tegevuseks toetusi võrdsetel alustel eesti kultuuriühingutega. Riik rahastab täiendavalt erinevate programmide abil rahvusvähemuste kultuuriühenduste tegevusi rahvusvähemuste keele, traditsioonide ja kultuuripärandi säilitamiseks. Rahvusvähemuste kultuurilist tegevust toetavad jätkuvalt Kultuuriministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, MISA, Rahvakultuuri Keskus, Eesti Kultuurkapital, Hasartmängumaksu Nõukogu ning Kodanikuühiskonna Sihtkapital, kohalikud omavalitsused. Toetusi rahvusvähemuste kultuuritegevusteks võimaldavad ka ELi struktuurifondid.

Eestis elavate rahvusvähemuste kultuurilise omapära ja keele säilitamine on olnud alates 1991. aastast üks Eestis elavate rahvusvähemustele suunatud poliitika alustalasiid.

Riik väärtustab rahvusvähemuste kultuuritraditsioonide säilitamist nende autentsetes vormides erinevate regionaalsete kultuuriprogrammide kaudu. Rahvuskultuuride säilitamisele aitavad kaasa maakondlikud struktuurid folkloorifestivalide, kultuuriorganisatsioonide ja folkloorikuraatorite võrgustiku näol. Tänu sellele on tagatud otsene side ja koostöö pärimuse kandjate, rahvusrühmade ja üksikisikutega.

2014. aastal on Eestis 300 rahvusvähemuste kultuuriseltsi ja 19 katusorganisatsiooni, kahel vähemusrahvusel on kultuuriautonoomia. Rahvusvähemuste katusorganisatsioonid jagunevad monoetnilisteks (nt ukraina, valgevene, vene, soome, rootsi jne) ning mitmekultuurseteks, kus osalevad erinevate rahvuste esindajad.

Rahvusvähemuste kultuuriseltsid saavad nii tegevus- kui projektitoetusi oma eesmärkide elluviimiseks, etnilise kultuuri säilitamiseks ja tutvustamiseks, laulu- ja tantsupidude, festivalide, pühapäevakoolide ja õppelaagrite korraldamiseks. Rahvusvähemuste kultuuriseltside tegevuse kajastamiseks loodi 2010. aastal internetiportaal www.etnoweb.ee. Mitmed rahvusvähemuste traditsioonilised kultuurifestivalid on aastate jooksul kinnistunud Eesti kultuurimaastikul nagu vene vanausuliste kultuurifestival „Peipus“, vene kultuurifestival „Slaavi Pärj“, rahvusvaheline õigeusu vaimuliku muusika festival „Credo“, teatrifestival „Kuldne Mask“, juudi kultuurifestival „Ariel“,

Eestis, Lätis ja Leedus elavaid ukrainlasi ühendav ukraina kultuurifestival „Balti Trembita“ jpt.

Lõimumisvaldkonna programmid toetavad eri rahvuste esindajate kaasamist Eesti kultuuriellu ning eesti- ja venekeelse elanikkonna ühise inforuumi laiendamist, eestlaste ning teiste rahvuste kontaktide teket ning ühistegevusi.

Kultuuriministeerium rakendab rahvusvähemuste kultuuriühingute toetusprogrammi, millega toetatakse rahvusvähemuste kultuuriseltside erinevaid projekte nende etnilise kultuuri säilitamiseks ja tutvustamiseks, laulu- ja tantsupidude, festivalide, õppelaagrite jms korraldamiseks.

Rahvusvähemuste kultuuriseltside katusorganisatsioonidele suunatud tegevustoetuste (baasfinantseerimise) programmi koordineerib MISA. Programmist saavad toetust rahvusvähemusseltside katusorganisatsioonid, mis on eelnevalt tõendanud reaalseid tegevusi ja haldussuutlikkust.

Baasfinantseerimise eesmärk on rahvusvähemuste rahvuskultuuri hoidmise ja arendamisega tegelevate seltside ja ühenduste igapäevase tegevuse toetamine, rahvusvähemuste kultuuripärandi säilitamine ja tutvustamine, Eesti mitmekultuurilisuse teadvustamine. Rahvusvähemuste kultuuriseltside baasfinantseerimise kriteeriumite väljatöötamisel ja arendamisel konsulteeritakse sihtgrupiga, pakutakse arendustegevusi ja koolitusi.

Riigieelarveline tegevustoetus on pidevalt kasvanud: aastal 2003 oli see 159 770 eurot, 2006. aastal 204 517 eurot, 2010. aastal 314 102 eurot, 2013. aastal 333 346 eurot.

Eesti toetab regionaalsete kultuuriprogrammide abil ajalooliste rahvusvähemuste kultuuri säilitamist. Ajaloolise vene kultuuri toetamiseks ja tutvustamiseks on ellu kutsutud Peipsiveere kultuuriprogramm 2009-2012 ja 2013-2016, mille eesmärk on Peipsi järve äärsete rannakülade, eelkõige vene vanausuliste kultuuriruumi elujõulisuse hoidmine. Selle tutvustamiseks on loodud virtuaalne andmebaas.⁶ Programmi toel toimuvad festivalid, pärimiskultuuri tutvustavad koolitused, suvised kultuurilaagrid lastele ja kohalikku kultuuripärandit tutvustav eriprogramm kooli õppekavas. Piirkonna vene kultuuriseltsidele jagatud toetuste osakaal on programmis keskmiselt 86%.

Kultuuriministeerium toetab regulaarselt rahvusvähemuste kutselisi- ja hobiteatreid, kontserdiasutusi ja -agentuure, muuseume, kirjastusi, kirjandusüritusi, festivale. Jätkuvalt toetatakse riigieelarvest Tallinnas asuvat Vene Draamateatrit. Tallinnas tegutsevad Vene Draamateatri noortestuudio, Vene Teatrikool ja Vene Noorsooteater, Tallinna Vene kultuurikeskuses Vene Amatööri-teatristuudiote Ühendus Eestis. Kultuuriministeeriumist saavad tegevustoetust Narvas asuv venekeelne stuudioteater Ilmarine ja Ida-Virumaal Jõhvis tegutsev teater Melnitsa (Tuuleveski). Suurim venekeelne teatrifestival Eestis on „Kuldne Mask“, mis toimus 2013. aastal üheksandat korda.

Eestivene kunstnikeühendused tegutsevad Tallinnas ja Ida-Virumaal. Koolinoortele pakuvad munitsipaalsed muusika- ja kunstikoolid venekeelset muusika- ja kunstiõpet.

Programm „Pühakodade säilitamine ja areng“ 2003-2013 ja 2014-2018, mida koordineerib Eesti Muinsuskaitse Amet, toetab kõigi konfessioonide pühakodade restaureerimist. Programmi eesmärk on pakkuda riigipoolset tuge kirikuhoonete ja neis leiduvate kultuuriväärtuste säilitamiseks ning

⁶ www.starover.eu

tagada kultuuriväärtuslike hoonete jätkusuutlikku kasutust ja avatus. Programm toetab Eesti Evangeelse Luterliku kiriku, Eesti Apostlik-Õigeusu, Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu kiriku ja vanausuliste pühakodade renoveerimist. Toetuse suurus kolmele viimatimainitud konfessioonile on olnud 2011. aastal 39,4%, 2012. aastal 38,9% ja 2013. aastal 42,1% programmi kogueelarvest.

Kohaliku omavalitsuse eelarvest rahastatakse Tallinnas tegutsevat SA Vene Muuseum ja Vene Kultuurikeskust. 2011-2012. aastal on Hasartmängumaksu Nõukogu toetust saanud kunstikogu inventeerimiseks MTÜ Vene Muuseum.

Peipsi-äärsetes omavalitsustes asuvad mitmed kohalike omavalitsuste toel töötavad vanausuliste ajalugu ja kultuuri tutvustavad muuseumid ja külastuskeskused: Kolkja Vene Vanausuliste Muuseum, Varnja Elava Ajaloo Muuseum, Mustvee Vanausuliste Koduloomuuseum.

Lääne-Eestis Haapsalus, rootslaste traditsioonilisel asualal, tegutseb Rannarootsi muuseum. Tallinnas töötab Eesti Juudi Muuseum ja Ukraina Kultuurikeskus. Baltisaksa maa-arhitektuuri kultuuripärandi säilitamist toetavad Mõisakoolide riiklik programm 2001-2011 ja 2012-2016. Tartus asuv Eesti Rahva Muuseum talletab etnograafiamuuseumina Eestis elavate rahvusvähemuste ajaloo- ja kultuuripärandit.

Artikkel 6

1. Pooled õhutavad sallivuse ja kultuuridevahelise dialoogi vaimu ning võtavad tõhusaid meetmeid, soodustamaks oma territooriumidel elavate isikute vahelist vastastikust lugupidamist ja mõistmist eelkõige haridus-, kultuuri- ja massimeediavaldkonnas, olenemata nende isikute rahvuslikust, kultuurilisest, keelelisest või usulisest identiteedist.

2. Pooled kohustuvad võtma vajalikke meetmeid, et kaitsta isikuid, kes oma rahvusliku, kultuurilise, keelelise ja usulise identiteedi tõttu kannatavad diskrimineerimise, vaenulikkuse või vägivalda all või keda on sellega ähvardatud.

Ratifitseerides vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooni, on Eesti võtnud endale kohustuse „edendada sallivuse ja kultuuridevahelise dialoogi vaimu, soodustada kõigi riigi elanike vastastikust lugupidamist ja mõistmist ning koostööd, sõltumata inimeste etnilisest, kultuurilisest, keelelisest või religioosest identiteedist, eriti hariduse, kultuuri ja meedia vallas“. Need põhimõtted kajastuvad ka riiklikes integratsiooniprogrammides, mida Eesti on rakendanud alates 2000. aastast.

Integratsiooniprogrammides on lähtutud eeldusest, et ühiskonnas toimuv lõimumine on kahepoolne protsess, mis tugineb demokraatlikule osalusele ning lähtub ühelt poolt põlisrahva keele, kultuuritraditsioonide ja väärtuste austamisele siin elavate rahvusvähemuste ning uusasukate poolt, ning teiselt poolt põlisrahva lugupidamisele ja sallivusele rahvusvähemuste kultuurilise omapära suhtes.

Eesti peab elanikkonna lõimumist riikliku tähtsusega küsimuseks. Lõimumine on pikaajaline protsess, mille lõppsihiks on tugeva Eesti riigi identiteediga, ühiseid demokraatlikke väärtusi jagava ning avalikus sfääris eesti keeles suhtleva püsirahvastikuga kultuuriliselt mitmekesine ühiskond, kus igaüks saab ennast teostada ning tunneb end turvaliselt, osaledes ühiskonna majandus-, sotsiaal-, poliitilises ja kultuurielus.

Alates 2009. aasta juunist vastutab rahvusvähemustele suunatud poliitika ja integratsiooniküsimuste eest Kultuuriministerium.⁷ Lõimumiskava strateegiline juhtimine toimub kollegiaalsete organite –

⁷ Vabariigi Valitsuse korraldus nr. 236, 11.juunist 2009.

lõimumiskava juhtkomitee ja -rühma kaasabil, kuhu kuuluvad erinevate ministriumite ja ametkondade esindajad.

Vabariigi Valitsuse poolt Eesti Lõimumiskava 2008–2013 prioriteetsed meetmed aastatel 2011–2013 olid eesti keele õppe tõhustamine; erineva emakeelega noorte omavaheliste koostöötegevuste soodustamine ja sealhulgas ka noorte karjäärinõustamise toetamine; kodanikeühenduste toetamine, et suurendada erineva emakeelega inimeste kaasatust ja aktiivsust Eesti ühiskonnas; ühise Eesti teaberuumi arendamise toetamine. Prioriteete, tegevusi ja finantsvahendeid kirjeldava rakendusplaani koostamisel viidi läbi uuringud, kaardistati eelmiste perioodide kogemusi, toimusid temaatilised aruteluseminarid ning kolm regionaalset ümarlauda.

Uus valdkondlik arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ toetab prioriteetse suunana kogu ühiskonna avatuse tõstmist ja lõimumist toetavate hoiakute kujundamist. Toimub koostöö rahvusvähemuste konsultatiivorganitega, milleks on Rahvusvähemuste Nõukoda, Ida-Viru maavanema rahvusvähemuste ümarlaud, Tallinnas Kodurahu Foorum.

Integratsiooniprogrammide raames on järjekindlalt ellu viidud eri rahvuste kodanikeühenduste vahel koostöötegevusi toetavaid programme. Eesti rahvusvähemuste kultuuriüritusi tutvustab veebiportaal www.etnoweb.ee, kõigi Eesti kultuurisündmustest veebiportaal on <http://kultuur.info/>.

Suuremat tähelepanu on aruandeperioodil pälvinud romad, nende ajalugu ja kultuur. 2013. aasta sügisel valmis riigi toel rändnäitus Eesti romadest, millega kaasneb haridusprogramm „Rääkides erinevustest ühiskonnas kasvatame tolerantsust“. Näitus tutvustab Eesti romade ajalugu, igapäevaelu ja elustiili kaasajal. Näituse üks eesmärke on murda stereotüüpset kuvandit romadest ning kasvatada sallivust.

Kultuuridevahelist dialoogi ning kontaktide loomist isikute vahel, kes on pärit erinevatest etnilistest gruppidest, toetab ja soodustab ühine suhtluskeel. Uuringud viitavad eesti keele oskuse jätkuvale paranemisele venekeelse elanikkonna hulgas, suurenenud on eestlaste huvi ja vajadus õppida vene keelt. Euroopa Sotsiaalfondi toetusel on rakendatud riigikeelest erineva emakeelega täiskasvanutele mitmekesiseid ja paindlikke keeleõppevõimalusi, et omandada igapäevaseks ja ametialaseks toimetulekuks vajalikul tasemel eesti keel. Koostöös kohalike omavalitsustega on ellu viidud tööjõuvahetusprogramme ebapiisava eesti keele oskusega ametnikele Ida-Virumaalt, rakendatud mitmekultuurilisust tutvustavaid haridusprogramme koolide õppekavas, noorte koostööprojekte ja ühisüritusi. Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise programmi toel töötati välja ja rakendatakse uussisserändajate kohanemisprogrammi, tugiisikuteenuse süsteemi ning eesti keele ja kodakondsuseksami ettevalmistamiskursusi.

Prioriteetseteks tegevusteks kultuurivaldkonnas on eestlaste ja teiste rahvuste vaheliste kontaktide ja ühistegevuste suurendamine. Tähelepanu pööratakse erinevate rahvuste kaasamisele Eesti kultuuriellu, Eesti kultuuriruumi tutvustamisele, eestlaste ja rahvusvähemuste ühise inforuumi laiendamisele.

Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fondi toel on korraldatud ajakirjanikele koolitusi ja teavitussyritusi, korraldatud infopäevi võrdõiguslikkuse seaduse tutvustamiseks. Teabeürituste sihtgruppiks on kutseühenduste liikmed ja tööandjad.

Kultuuriministeeriumi ja MISA toetusprogrammidega toetatakse veebilehtede ja kodanikeühenduste infokirjade tõlkimist vene ja inglise keelde, raadio- ja teleprogramme, trükimeediat, korraldatakse eesti- ja venekeelsete meediakanalite ajakirjanike koostööd ja koolitusi.

Eestis tegutseb peale Eesti Rahvusringhäälingu (edaspidi ERR) mitu venekeelset era-telekanalit ja lisaks sellele edastavad mõned suured telejaamad koostöös kohaliku tootjaga kohalikku venekeelset saateprogrammi (nt Kohtla-Järvel, Narvas ja Maardus). Venekeelse elanikkonna enesehinnanguline informeeritus oma kodukohas, Eestis ja ELis toimuvast on tõusnud. Integratsiooni monitooringu 2011 kohaselt Eestis toimuvast peab end hästi informeeritaks 79% (2008 oli vastav näitaja 70%). ELis toimuvast peab end hästi informeeritaks 58%, võrreldes aastaga 2008 oli vastavaks näitajaks 45%. 2011. aastal läbi viidud integratsiooni tulemused viitavad, et sihtgrupiti on muutumas venekeelse auditooriumi meediatarbimine. Ehkki venekeelne elanikkond tervikuna jälgib pidevalt Venemaa telekanaleid (enim kanalit PBK), ei tähenda see, et venekeelse elanikkonna informatsioon oleks ainult Venemaa-keskne. Tänu suurenenud eesti keele kasutamisele meedia jälgimisel ja võimalustele tarbida venekeelses versioonis või venekeelsete subtiitritega varustatud globaalseid telekanaleid, on Eesti venekeelse elanikkonna informatsioon eestlaste omast tunduvalt mitmekesisem.

Audio-visuaalse meedia valdkonnas vääriks esiletõstmist mitmekultuurilisust tutvustavad ERR, TV3+ ja Kanal2 telekanalite saatesarjad, näiteks ERR 2012-2013 saatesari „Köögikodanikud“, mis tutvustas Eestis elavate rahvusvähemuste köögikultuuri. Suure vaadatavusega on ka MISA poolt toetatud ja AS TV3+ poolt toodetud piirkondlikud „Ida-Virumaa uudised“.

2013. aasta märtsis toimunud arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ arutelugrupid tõstsid ERRi esile kui olulist ühise meediavälja loomisele kaasaaitavat kanalit. Viimastel aastatel on märgatavalt kasvanud mitte-eesti päritolu inimeste kasutamine reklaamides, telesarjades, uudistes, diskussioonisaadetes, meelelahutussaadetes ja nende eluolust kirjutamine ka eestikeelses ajakirjanduses.

Eestis ei ole seadust, mis reguleeriks kirjutavat ajakirjandust ja publitseerimist. Meedia järelevalvet teostatakse meediaorganisatsioonide kaudu. Hinnangutes lähtutakse Eesti ajakirjanduseetika koodeksist. Eesti Ajalehtede Liit (EALL) kaitseb ajalehtede ühishuve ja õigusi, lähtudes demokraatliku ajakirjanduse rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetest.

2002. aastal EALLi moodustatud pressinõukogu on ajakirjanduse eneseregulatsiooni organ ja pakub võimaluse leida meediaga vastuollu sattunud kohtuväliseid lahendusi. Pressinõukogusse on lisaks ajakirjanduse esindajatele kaasatud isikud meediavälistest sektoritest. Kokku on pressinõukogus kümme liiget.

Pressinõukogu arutab kaebusi, mis laekuvad lugejatelt ajakirjanduses ilmunud materjalide kohta. Pressinõukokku võivad pöörduda ka rahvusvähemuste esindajad, kui nad leiavad, et neid on meedias negatiivselt portreteeritud. Võrreldes kohtuga on pressinõukogu menetlus kiire ja tasuta. Ajalehed kohustuvad avaldama pressinõukogu tauniva otsuse. Pressinõukogu otsused tuleb avaldada muutmata kujul ilma toimetuse kommentaarideta. ERR kohustub avaldama pressinõukogu tauniva otsuse eetris. Kõik pressinõukogu otsused avaldatakse Internetis EALL kodulehel pressinõukogu rubriigis.

Analoogilise pädevusega on 1991. aastast tegutsev Avaliku Sõna Nõukogu, mis on mittetulundusühingu Avalik Sõna põhikirjaline tööorgan. Mittetulundusühingu Avalik Sõna liikmeteks on Ajakirjanike Liit, Meediakoolitajate Liit, Tarbijakaitse Liit, Eesti Kirikute Nõukogu, Juristide Liit ja MTÜ Meediaseire, kelle esindajad kuuluvad Avaliku sõna nõukogusse. Avaliku sõna nõukogu tegutsemise aja jooksul on käsitletud üle 350 kaebuse, mille puhul on ajakirjanike ja väljaannete suhtes tehtud nii taunivaid kui ka õigustavaid otsuseid. Nii pressinõukogu kui ka avaliku sõna nõukogu lähtuvad juba mainitud Eesti ajakirjanduseetika koodeksist.

Artikkel 7

Pooled kohustuvad austama vähemusrahvustesse kuuluvate isikute õigust korraldada rahumeelseid kogunemisi ja kuuluda ühingutesse ning nende sõna-, mõtte-, südametunnistus- ja usuvabadust.

Artikli 7 valdkonda reguleerivatest õigusaktidest on ülevaade antud Eesti eelmistes aruannetes. Seoses kavandatud muudatustega korrakaitseadusse, tehakse muudatused ka avalikku koosolekut puudutavas õiguslikus raamistikus. Nimelt tunnistatakse kehtetuks avaliku koosoleku seadus ning edaspidi hakkab seda osa reguleerima korrakaitseadus. Eesti kolmandas aruandes viidatud avaliku koosoleku seaduse sätted jäävad oma sisult korrakaitseaduses samaks. Usuvabaduse küsimusi käsitletud lähemalt artikli 8 all.

Artikkel 8

Pooled kohustuvad tunnistama, et igal vähemusrahvusesse kuuluval isikul on õigus väljendada oma usulisi veendumusi ning luua usuinstitutsioone, -organisatsioone ja -ühinguid.

Usuvabaduse põhimõtted on Eestis tagatud põhiseadusega, samuti kirikute ja koguduste seaduse ja teiste õigusaktidega. Õigusaktidest on antud ülevaade eelmistes aruannetes ning põhimõttelisi muudatusi ei ole olnud.

Eestis tegutseb kirikute ja koguduste seaduse alusel 10 kirikut, 10 koguduste liitu, 75 üksikkogudust ja 8 kloostrit. Usulistel ühendustel ei ole kohustust teatada riigile oma liikmeskonna suurust ega andmeid rahvusliku koosseisu kohta. Järgnevates tabelites toodud arvanded liikmeskondade kohta on esitatud Siseministeriumi usuasjade osakonnale järelepärimise peale vabatahtlikkuse alusel.

Tabel 1. Kirikud⁸

Nimi	Liikmeid	Kogudusi
Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik*	ca 25 000	61
Eesti Evangeelne Luterlik Kirik*	ca 180 000	166
Eesti Kristlik Nelipühi Kirik*	ca 4500	31
Eesti Karismaatiline Episkopaalkirik*	300	3
Eesti Karismaatiline Osaduskirik	503	3+3**
Eesti Metodisti Kirik*	1642	26
Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kirik*	ca 170 000	35
Rooma-Katoliku Kirik*	ca 6000	9
Uusapostlik Kirik Eestis	2500	3+15**
Eesti Anglokatoliku Kirik		3

Tabel 2. Koguduste liidud

Nimi	Liikmeid	Kogudusi
Adventistide Koguduste Eesti Liit*	1589	20
Eesti Bahá'í Koguduste Liit	150	5
Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liit*	6293	83

⁸ * tähistatud usuliste ühenduste andmed seisuga 01.01.2013; ülejäänute puhul seisuga 01.01.2012.

** tähistatud koguduste arvandmete puhul väljendab esimene number registrisse kantud ja juriidilise isiku staatuses olevaid kogudusi, teine number väljendab usulise ühenduse soovil registrisse kandmata ja mitte-juriidilise isiku staatuses olevaid kogudusi

Eesti Evangeeliumi Kristlaste Nelipühilaste Koguduste Liit	ca 1000	3
Eesti Evangeelsete ja Vabakoguduste Liit	ca 1000	6
Eesti Jehoova Tunnistajate Koguduste Liit	4248	4+51**
Eesti Kristlike Vabakoguduste Liit	ca 350	6
Eesti Vanausuliste Koguduste Liit	ca 15 000	10+1**
Eesti Kristlike Koguduste Liit		3
Eesti Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda		5

Tabel 3. Üksikkogudused (kõigilt registrisse kantud kogudustelt ei ole neid andmeid küsitud)

Nimi	Liikmeid	Kogudusi
Armeenia Apostliku Kiriku Eesti Püha Gregoriuse Kogudus*	ca 2000	1+3**
Eesti Budistlik Kogudus "Drikung Kagyu Ratna Shri Keskus"	34	1
Eesti Islami Kogudus	ca 1400	1
Eesti Juudiusu Kogudus	ca 2500	1
Eesti Evangeelne Vennastekogudus	142	1
"Evangeeliumi Kristlased Apostlite Vaimus" Tallinna Kogudus	50	1
Krishna Teadvuse Eesti Kogudus	ca 150	1
Tiibeti Budismi Nyingma Eesti Kogudus	alla 20	1
Ukraina Kreeka-Katoliku Kiriku Tallinna Kogudus	318	1
Viimse Aja Pühade Jeesuse Kristuse Kiriku Eesti Kogudus	973	1+3

Kloostrid

Dominikaani Vendade Ordu Klooster Tallinnas
 Halastuse Misjonäride Ordu Klooster Tallinnas
 Püha Kantaliitsia Feliksi Kongregatsiooni Klooster Ahtmes
 Püha Kantaliitsia Feliksi Kongregatsiooni Klooster Narvas
 Pühima Neitsi Maarja Pärispatuta Saamise Õdede Kongregatsiooni Klooster Tartus
 Pühima Päästja Püha Birgitta Ordu Klooster Pirital
 Pühima Jumalaema Uinumise Stavropigiaalne Naisklooster Kuremäel
 Püha Eelkäija Skiita Saaremaal

Eesti Kirikute Nõukogu saab regulaarselt toetust riigieelarvest. Eesti Kirikute Nõukogu kasutab riigieelarvest saadavat raha sakraalhoonete ja neis asuva kultuuriväärtusega vara korrashoiuks ning hooldamiseks, kirikute haridus- ja kasvatustöö arendamiseks, samuti oikumeenilise moraali, eetika, hariduse ja kultuuri tutvustamiseks ning riigisisese ja rahvusvahelise kultuuridialogi edendamiseks.

Tabel 4. Eesti Kirikute Nõukogu ning kirikute ja koguduste riigieelarvelise rahastamise kohta 2010–2014

Aasta	Toetus EKN-ile	Toetused teistele usulistele ühendustele
2010	7 420 000 kr	3 080 000 kr
2011	571 684 eurot	194 931 eurot
2012	549 300 eurot	146 072 eurot
2013	549 300 eurot	146 072 eurot
2014	549 300 eurot	147 000 eurot

2014. aasta seisuga on Eestis antud 163 vaimulikule abielude sõlmimise õigus.

Artikkel 9

1. Pooled kohustuvad tunnistama, et vähemusrahvusse kuuluva isiku sõnavabadusõigus tähendab õigust oma arvamusele ning õigust saada ja edastada infot ja ideid vähemuse keeles ilma avaliku võimu sekkumiseta ning piiridest sõltumata. Pooled kindlustavad, et oma õigusakte järgides ei diskrimineeri nad vähemusrahvusse kuuluvaid isikuid juurdepääsul massiteabevahenditele.

2. Lõige 1 ei takista pooli taotlemast võrdsetel ja objektiivsetel alustel litsentse raadio- ja teleasaadete edastamiseks või filmiette võtete loomiseks.

3. Pooled ei takista vähemusrahvustesse kuuluvatel isikutel loomast ja kasutamast trükiajakirjandust. Raadiot ja televisiooni puudutavate õigusaktide alusel tagavad nad võimaluse piires ning lõike 1 sätteid arvestades, et vähemusrahvustesse kuuluvatele isikutele antaks võimalus luua ja kasutada oma massiteabevahendeid.

4. Oma õigusakte järgides võtavad pooled adekvaatseid meetmeid, et hõlbustada vähemusrahvustesse kuuluvate isikute juurdepääsu massiteabevahenditele ning edendada sallivust ja lubada kultuurilist mitmekesisust.

Kommunikatsiooni ja teaberuumi süsteemne arendamine eesti keelest erineva emakeelega elanikkonnale oli ka Lõimumiskava 2011–2013. aasta rakendusplaani üks prioriteete.

Võrreldes varasemate aruannetega ei ole Eesti seadustes ja meediapoliitilises praktikas olulisi muutusi, mis puudutaksid artikli lõikeid 1 ja 2. Aruandes keskendutakse Eesti meediasüsteemi reaalsele arengutele ja konkreetsemalt ERRi programmipoliitika muutustele. Seadusega on tagatud televisiooni- ja raadioteenuse vastuvõtmise ja taasedastamise vabadus. Teisest riigist pärit televisiooni- ja raadioteenuse vastuvõtmist ja taasedastamist ei piirata.

Eesti televisioonimaastikul on lähtudes telekanalite vaadatavusest erinevate keelerühmade lõikes kõige enam vaadatum eestlastest televaatajate hulgas ERRi peamine telekanal ETV1 ja vabalevis eraringhäälingud Kanal 2 ning TV3. Kolmel nimetatud kanalil oli 2013. aasta detsembris vaatajaid vastavalt 20,5%, 22% ja 19,3% eestikeelsest elanikkonnast. Mitte-eestlaste televaatamise aeg jagunes venekeelsete ja suuremas osas Venemaal toodetud sisuga kaabeltelevisioonikanalite PBK (21,9%), NTV Mir (14,0%) ja RTR Planeta (13,3%) vahel. Praktiliselt kõikjal Eestis on võimalik tellida võõrkeelseid telekanaleid kaabel- ja digilevi kaudu. Võimalike kanalite arvu on raske hinnata, sest see sõltub valitud telepaketi ja tehnilistest vahenditest. Välismaiste meediakanalite edastamist Eestis ei piirata.

ERRi seaduse kohaselt edastab ERR võimaluste piires saateid, mis vastavad kõigi rahvastikurühmade, sealhulgas rahvusvähemuste infovajadusele. Programmid ja meediatreenused

peavad kaasa aitama ühiskonnaliikmete ja -rühmade omavahelisele kommunikatsioonile ja ühiskonna sotsiaalsele sidususele ning kajastama erinevaid arvamusi ja tõekspidamisi.

Nagu teatasime eelmises aruandes, alustas 2008. aasta augustis ERRi programmis tööd telekanal ETV2. Uue telekanali eesmärgiks oli muu hulgas suurendada ka vene- ja teistele muukeelsetele elanikele mõeldud ning nende osalusega valminud saadete osakaalu. Sealjuures pandi erilist rõhku info- ja publitsistikasaadetele ja Eestis elavate rahvusvähemuste elu kajastamisele. Samuti esitatakse ETV2 kanalil populaarseid saateid venekeelsete subtiitritega. Koos subtiitritud saadetega on ERRi telekanalites edastatud venekeelsele teleprogrammi maht 2009. aastaga võrreldes tõusnud 30% ja on tänaseks 520 tundi aastas. ETV2 kanalil on keskseks venekeelseks originaalsaateks parimal eetriajal nähtav uudistesaaade „Aktuaalne kaamera“, mida tänu transleerimislepingule erakanaliga 3+ vaatab igapäevaselt ligi 30 000 vaatajat.

Olulisim lähiaja tehnoloogiline saavutus on Eesti ringhäälingu üleminek digitaallevile 2012. aastal. See on avanud tee paljude uute kanalite tekkimiseks ja uusimate infotehnoloogiliste võimaluste kasutuselevõtuks, mis annavad lisaväärtust harjumuspärasele programmile: dünaamilist lisateavet saadete ja saatekavade juures, lisateenuseid nt vabalt valitavate tõlgete näol, materjali töötlemisel tekkivaid taustatooteid jne.

Veelgi suuremaid väljakutseid esitab sisutootjatele internet ning teadmine, et valdav osa nooremaealisest auditooriumist eelistab hankida informatsiooni ja meelelahutust internetist. 71% Eesti elanikest kasutab Internetti ja enam kui pool ehk 57% internetikasutajatest teeb seda igapäevaselt. 55% internetikasutajatest jälgib iga päev uudiseid interneti vahendusel ja 53% internetikasutajatest vaatab ka uudiste juurde pandud videolõikuseid. Interneti ja sellele toetuva mobiilse meedia kõige suuremaks eeliseks on ajast ja asukohast sõltumatu meediatarbimise võimalus.⁹

ERRi venekeelseks veebiväljundiks on portaal <http://rus.err.ee/> ja inglisekeelseks <http://news.err.ee/>, mis koondab nii kirjutatud uudislugusid kui ka ERRi poolt toodetud tele- ja raadiouudised. Samuti saab nii tele- kui ka raadiokanaleid otse jälgida ja hiljem järele vaadata interneti vahendusel – kõik eetrisolnud tele- ja raadiosaated arhiveeritakse ja jäävad veebis järelevaadatavaks ja -kuulatavaks. Kõiki ERRi veebikanaleid kokku kasutati 2014. aasta esimesel nädalal 170 000 Eesti elaniku poolt. ERRi eestikeelset uudistelehekülge külastas 48 000 Eesti elanikku, ERRi venekeelset uudistelehekülge külastas 8000 elanikku ning ingliskeelset 2000 elanikku. Kõik suuremad Eesti meediakontsernid ja -institutsioonid: ERR, Ekspress Grupp ja Eesti Meedia pakuvad venekeelsele tarbijale internetis mahukat omakeelset meediateenust.

Raadiomeediumi osas olid 2013. aasta suvel kuulatavaimad raadiokanalid Eestis eestikeelsed kanalid Vikerraadio (29,6%, ERR), Sky Plus (25,2%), Raadio Elmar (24,2%), Star FM (20,9%). 5. ja 6. positsioonil olid aga populaarseimad venekeelsed kanalid Russkoje Radio (18%) ja Raadio 4 (16,1%). Raadio 4 edastab mitmekülgset programmi, nii laia temaderingiga sõnalisi saateid kui ka muusikasaateid. Lisaks venekeelsetele saadetele edastab Raadio 4 regulaarselt ka poola, gruusia, ukraina, armeenia, valgevene, aserbaidžaaani, tšuvaši, heebrea keelseid saateid. Raadioprogrammid on ERRi veebilehtede kaudu kättesaadavad reaalajas ja järelekuulatavatena.

Eesti trükimeedias ilmub väljaandeid erinevates keeltes. Aruandeperioodil 2010-2013 on ilmunud mitmeid võõrkeelseid ajalehti, ajakirju jt perioodilisi väljaandeid. Allolev tabel annab ülevaate

⁹ http://err.ee/files/ERRArengekava_2010-2013.pdf

aruandeperioodil ilmunud perioodikast.¹⁰

Tabel 5. Eestis ilmunud perioodika keeleline jaotus perioodil 2010–2013¹¹

		2010		2011		2012		2013	
Laad	Nime-tusi	Keeled	Keelte-kaupa	Nime-tusi	Keelte-kaupa	Nime-tusi	Keelte-kaupa	Nime-tusi	Keelte-kaupa
Ajalehti	131			132		130		128	
		Eesti keel	94		97		93		88
		Vene keel	32		30		31		35
		Inglise keel	2		2		3		2
		Soome keel	2		2		2		2
		Rootsi keel	1		1		0		0
		Läti keel	0		0		1		1
Väikelehti	351			333		342		329	
		Eesti keel	333		318		324		311
		Vene keel	17		13		18		16
		Inglise keel	0		1		0		0
		Esperanto	1		1		0		0
Ajakirju	330			324		327		326	
		Eesti keel	271		272		280		280
		Vene keel	20		22		20		19
		Inglise keel	33		27		25		23
		Saksa keel	1		0		1		1
		Soome keel	2		1		1		1
		Läti keel	2		1		0		0
		Leedu keel	0		1		0		0
		Muud keeled	0		0		0		2
Jätkvälja- andeid	472			502		480		485	
		Eesti keel	365		374		360		366
		Vene keel	19		18		17		14
		Inglise keel	81		100		87		95

¹⁰Mõistete seletusi: Ajaleht – iga päev kuni 2 korda kuus ilmuv laia levikuga suures tiraažis ettetellitav üleriigiline või maakonna tasemel levitatav perioodiline väljaanne; Ajakiri – vähemalt kaks korda aastas perioodiliselt ilmuv väljaanne; Väikeleht – kitsale sihtgrupile suunatud, väikese tiraažiga väljaanne, mida levitatakse teatud kindlas piirkonnas või huvirühmas); Jätkväljaanded – mitmesugused sageli ebaregulaarselt ilmuvad teadusväljaanded, toimetised, aastaraamatud, sarjad, almanahhid.

¹¹ Andmed siin ja kahes järgmises tabelis <http://www.nlib.ee/trukitoodangu-statistika/>

		Saksa keel	5		6		4		1
		Prantsuse keel	2		2		3		2
		Ladina keel	0		1		1		0
		Hispaania keel	0		1		1		0
		Itaalia keel	0		0		1		0
		Läti keel	0		0		1		0
		Rootsi keel	0		0		1		0
		Soome keel	0		0		3		1
		Taani keel	0		0		1		0
		Muud keeled	0		0		0		6
Kokku	1 284			1 291		1 279		1 268	

Tabel 6. Väljaannete protsentuaalne jaotus keelerühmade vahel 2010–2013

2010. aastal	2011. aastal	2012. aastal	2013. aastal
Eesti keeles 83 %	Eesti keeles 82,2 %	Eesti keeles 82,6 %	Eesti keeles 82,4 %
Inglise keeles 9 %	Inglise keeles 10 %	Inglise keeles 9 %	Inglise keeles 9,5 %
Vene keeles 6,8 %	Vene keeles 6,5 %	Vene keeles 6,7 %	Vene keeles 6,7 %
Muudes keeltes 1,2 %	Muudes keeltes 1,3 %	Muudes keeltes 1,7 %	Muudes keeltes 1,4 %

Vene keeles ilmub 4 üleriigilist perioodilist väljaannet: ajaleht Postimees (ilmub vene keeles kolm korda nädalas), nädalaleht Den za Dnjom ja MK-Estonia (Moskovski Komsomolets - Estonia) ja Delovye Vedomosti. Tallinnas ilmub vene keeles Komsomolskaja Pravda v Baltii, mida levitatakse Eestis, Lätis ja Soomes. Väljaannete tiraažid on vahemikus 5000 kuni 12 000 eksemplari.

Venekeelne regionaalne ajakirjandus on olemas praktiliselt kõikjal Eestis, kus elab vene keelt emakeelena kõnelev elanikkond. Suuremateks väljaanneteks on Narvskaja Gazeta, Narva, Gorod, Viru Prospekt, Severnoje Poberežje ja Severnoje Poberežje Ekstra, Sillamjaeski Vestnik, Panorama, Infopress Ida-Virumaal ja Tšudskoje Poberežje Jõgeva maakonnas. Kõige populaarsem munitsipaalajaleht on pealinnas Tallinnas ilmuv Stolitsa. Venekeelsetena ilmuvad ka kohaliku omavalitsuse häälekandjad Ida-Virumaal, Harjumaal ja Tallinnas. Lisaks ilmuvad rahvusvähemuste rahvuskultuuriseltside omakeelsed ajalehed ja ajakirjad, näiteks soomekeelne Inkeri, rootsikeelne Estlandssvensk, juudi kogukonnal venekeelne väljaanne Hashahar.

Aktiivselt on arenenud venekeelne internetiajakirjandus. Loetavuse poolest on liider Delfi¹² (200 000 üksikkülastajat nädalas), Postimees Online¹³ (90 000 külastajat nädalas), Delovõje Vedomosti

¹² <http://rus.delfi.ee/>

portaal¹⁴ (20 000 külastajat nädalas). 2007. aastal alustas tööd avalik-õiguslik uudisteportaal¹⁵ (11 000 – 19 000 külastajat nädalas). Iseseisva väljaandena töötab 2011. aastal avatud portaal MK-Estonija¹⁶, millel on umbes 12 000 lugejat nädalas. Ära võib märkida ka Vene Kogukonna Portaali¹⁷ ja Vene Portaali.¹⁸ Neile lisaks on veel kümneid internetilehekülgi, mis ühel või teisel viisil pakuvad lugejale venekeelset teavet Eestis toimuva kohta.

Vene ja eestivene kirjanike loomingut avaldavad peamiselt kolm venekeelset kirjandus- ja kultuuriajakirja: Võšgorod ja Tallinn ning noorteajakiri Plug. Venekeelset kirjandust annavad välja Eestis kirjastused KPD ja Aleksandra, Antek ja Avenarius, samuti kirjastus Varrak ja Eesti Päevalehe Kirjastus. Kõrgkoolide kirjastused kirjastavad vene- ja ingliskeelseid teadustöid. Igal aastal ilmub Eestis umbes 20 venekeelset kommertsajakirja. Venekeelsete kultuuriajakirjade kirjastamist ja eesti laste- ja noortekirjanduse tõlkimist vene keelde on toetanud Kultuuriministeeriumi toetusprogrammid, Hasartmängumaksu Nõukogu rahastu ja Eesti Kultuurkapalital.

Trükistele lisaks kirjastatakse Eestis võõrkeeltes e-raamatuid, mille ilmumisstatistikat veel ei koguta. Eesti raamatukaubanduses levitatakse nii Eestis kui mujal ilmunud võõrkeelseid trükiseid kui e-raamatuid. Aruandeperioodil on võõrkeelseid raamatuid Eestis välja antud originaal- ja tõlkekirjandust 16 keeles.

Tabel 7. Perioodil 2010-2012 Eestis kirjastatud eesti- ja võõrkeelsed raamatud¹⁹

Keel	2010		2011		2012	
	Tk	Protsent	Tk	Protsent	Tk	Protsent
Hollandi	1	0,03%	0	0,00%	1	0,03%
Inglise	283	7,53%	312	8,40%	318	8,01%
Eesti	2996	79,69%	2892	77,83%	3093	77,89%
Soome	3	0,08%	17	0,46%	14	0,35%
Prantsuse	5	0,13%	5	0,13%	3	0,08%
Saksa	4	0,11%	12	0,32%	7	0,18%
Itaalia	1	0,03%	1	0,03%	2	0,05%
Läti	3	0,08%	0	0,00%	2	0,05%
Leedu	0	0,00%	0	0,00%	1	0,03%
Mitmekeelne	298	7,93%	278	7,48%	277	6,98%
Norra	2	0,05%	1	0,03%	1	0,03%
Poola	0	0,00%	1	0,03%	0	0,00%
Portugal	0	0,00%	0	0,00%	2	0,05%
Vene	160	4,26%	192	5,17%	239	6,02%
Hispaania	1	0,03%	1	0,03%	5	0,13%
Rootsi	2	0,05%	4	0,11%	6	0,15%
Ukraina	1	0,03%	0	0,00%	0	0,00%
Kokku	3760	100,00%	3716	100,00%	3971	100,00%

¹³ <http://rus.postimees.ee/>

¹⁴ <http://www.dv.ee>

¹⁵ <http://rus.err.ee/>

¹⁶ <http://www.mke.ee/>

¹⁷ www.baltija.eu

¹⁸ www.veneportaal.ee

¹⁹ Ühe aasta statistilise kogumi moodustavad vastaval aastal Eesti Rahvusraamatukogus sündeksemplaridena laekunud ja rahvusbibliograafia andmebaasis kirjeldatud raamatud.

Artikkel 10

1. Pooled kohustuvad tunnistama, et vähemusrahvusse kuuluval isikul on õigus vabalt ja ilma vahelesegamiseta kasutada oma vähemuse keelt era- ja ühiskonnaelus nii suuliselt kui kirjalikult.

2. Piirkondades, kus vähemusrahvusse kuuluvad isikud on traditsiooniliselt asunud või kus nende arv on suur, püüavad pooled, kui need isikud seda taotlevad ja kui taotlus vastab tegelikele vajadustele, võimaluste piires kindlustada tingimused, mis võimaldaksid nendel isikutel ja haldusasutustel suhelda vähemuse keeles.

3. Pooled kohustuvad tagama vähemusrahvusse kuuluvale isikule õiguse saada kohe infot talle arusaadavas keeles enda arreteerimise ning tema vastu esitatud süüdistuse põhjuste kohta ning kaitsta end oma keeles, kasutades vajaduse korral tasuta tõlgi abi.

Ministrite komitee soovib käsitleda tasakaalustatumalt õigupärast eesmärki riigikeelt edendada, tagades samas rahvusvähemustele õiguse oma keeles avalikult kõnelda ning seda kasutada, kaasa arvatud suheldes kohalike ametiasutustega; eelistada 2011. aasta veebruaris muudetud keeleseaduse rakendamisel karistavatele meetoditele stimuleerivaid meetodeid.

Eesti ja rahvusvähemuste keelte kasutamise regulatsiooni üldisi põhimõtteid on tutvustatud varasemates aruannetes. 1. juulil 2011. a jõustus uus keeleseadus. Tegemist on 1995. aasta seaduse uue redaktsiooniga, struktuuri korrastamise kõrval on tehtud ka olulisi sisulisi täiendusi.

Kõige enam on muudatusi teabekeele valdkonnas (§ 16). § 16 lg 1 kohaselt peavad avalikku kohta paigaldatud viidad, sildid, ettevõtte liiginimetus ja välireklaam, sealhulgas poliitilise agitatsiooni eesmärgil paigaldatud välireklaam, ning juriidilise isiku teadaanded olema eestikeelsed. Seega võivad füüsiliste isikute teated olla võõrkeelsed. Teabe või reklaami eestikeelsele tekstile võib lisada tõlke võõrkeelde, kuid eestikeelne tekst peab olema esikohal ega tohi olla halvemini vaadeldav. Kui ettevõtte tegevuskoha tähis (nt *café, restaurant, shop, lounge*) on võõrkeelne, tuleb sellele lisada tõlge eesti keelde.

Täiesti uus on endise keeleseadusega võrreldes § 19, mille kohaselt võib lepinguid sõlmida mistahes keeles, kui pooled nii kokku lepivad.

Eesti keele valdamise ja kasutamise nõuded on jäänud põhimõtteliselt samaks. Eesti keele oskuse nõudeid ei kohaldata isikule, kes töötab Eestis tähtajaliselt väliseksperdi või välisspetsialistina, § 23 lg 5 on lisatud, et välisõppejõule ja välisteadustöötajale ei kohaldata eesti keele oskuse nõudeid, kui ta on Eestis töötanud vähem kui viis aastat.

Eesti keele eksamit ei pea sooritama need töötajad, kes on omandanud tasemehariduse eesti keeles; täpsustuse kohaselt on haridus omandatud eesti keeles, kui vähemalt 60% õppetööst toimus eesti keeles (§ 26 lg 4). Olulist muudatust sisaldab ka § 26 lg 5, mille kohaselt on eesti keele tasemeeksamist vabastatud isikud, kes on sooritanud eestikeelse kutseeksami ja töötavad kutsetunnistusel märgitud kutsealal.

Omavalitsusüksuses, kus vähemalt pooled püsielanikud on rahvusvähemusest, on keeleseaduse järgi igapäev õigus pöörduda selle omavalitsusüksuse territooriumil tegutseva riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuse poole ning saada nendelt ja nende teenistujalt ja töötajalt eesti keeles antavate vastuste kõrval ka vastuseid selle vähemusrahvuse keeles. Sõltumata erinevate rahvusgruppide osakaalust piirkonnas, võivad rahvusvähemused suulisel asjaajamisel poolte nõusolekul kasutada suhtluseks riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuse teenistuja ning töötaja, notari, kohtutäituri ja vandetõlgiga ning ka Eesti välismissioonidel oma emakeelt, nii nagu on sätestatud keeleseaduse §

12 lõikes 4. Keeleseaduse § 12 lõike 3 alusel võib riigiasutus või kohaliku omavalitsuse asutus vastu võtta rahvusvähemuskeelseid dokumente ilma tõlget nõudmata. Kõikidel ministeeriumidel ja riigiasutustel on vene- ja inglisekeelsed kodulehed vajaliku teabe edastamiseks. Keelekasutuses arvestavad kohaliku omavalitsuse asutused rahvusvähemustesse kuuluvaid isikute vajadusi. Tallinnas, Harjumaal ja Ida-Viru maakonnas annavad kohalikud omavalitsused välja nii eesti kui venekeelseid ajalehti ning mitmekeelset olulist kohaliku omavalitsuse teavet edastavad ka veebilehed. Piirkondades, kus rahvusvähemusse kuuluvate isikute määr on suur, pakutakse venekeelset juriidilist konsultatsiooni, nõustamist ning tööhõiveameti teenuseid.

Avalikke teenuseid pakutakse peale eesti ja vene keele ka inglise keeles kõikjal üle Eesti. Kõigil avalikke teenuseid pakkuvatel asutustel on veebileht üldjuhul kolmes keeles, kus kõikide teenuste kohta üksikasjalikku teavet jagatakse. Vene keelt kasutatakse pangandus- ja äri sektoris, meditsiiniabis, politseis, samuti kohalikes omavalitsustes ja munitsipaalteenustes, kus venekeelse elanikkonna osakaal on suur. Tendentsina on täheldatav avalikke teenuseid pakkuvate asutuste tööandjate eelistus rakendada töötajaid, kes eesti ja inglise keele kõrval valdavad ka vene keelt.

Artikkel 11

1. Pooled kohustuvad tunnistama, et vähemusrahvusse kuuluval isikul on õigus kasutada oma perekonnanime (isanimi) ja eesnime vähemuse keeles ning õigus nende ametlikule tunnustamisele vastavalt poolte õigusaktides ettenähtud korrale.

2. Pooled kohustuvad tunnistama, et vähemusrahvusse kuuluval isikul on õigus oma vähemuse keeles avalikult välja panna märke, pealdisi ja muud isiklikku laadi avalikult nähtavat infot.

3. Piirkondades, kus vähemusrahvustesse kuuluvad isikud on traditsiooniliselt asunud või kus nende arv on suur, püüavad pooled oma õigusaktide alusel ja vajaduse korral vastavalt lepingutele teiste riikidega, arvestades nimetatud isikute konkreetset olukorda, välja panna traditsioonilisi koha- ja tänavanimi ning muid avalikke topograafilisi viiteid ka vähemuse keeles, kui selliste viidete järele on piisav vajadus.

Ministrite komitee soovib pidada rahvusvähemuste esindajatega keele arengute osas konstruktiivset dialoogi, kaasa arvatud keeleinspektsiooni lähenemisviisi ja toimimise suhtes.

„Eesti keele arengukava 2011–2017“ vahearuanne, milles käsitleti keelevaldkonnas toimunud arenguid aastail 2011 ja 2012 tõdetakse, et võrreldes varasemate aastatega on Keeleinspektsiooni järelevalvejuhtumite arv mõnevõrra vähenenud, samuti on vähenenud tuvastatud rikkumiste ning väärtemenetluste (so trahvide) osakaal.

Järelevalvestatistika näitab 2007–2012. a lõikes trahvijuhtumite märgatavat vähenemist. Kui 2007. aastal trahviti 564 isikut ja 2009. aastal 331 isikut, siis 2011. aastal 208 isikut (samal ajal tuvastati 1961 keeleseaduse rikkumist) ning 2012. aastal 176 isikut (tuvastati 2171 keeleseaduse rikkumist). Trahvi määramisel on inspektsioon alati trahvisummat väga põhjalikult kaalunud ning keskmine trahvisumma oli 2012. aastal 14 korda väiksem (56,7 eurot), kui seda lubaks keeleseadus (800 eurot). Seega on järelevalve käigus määratud trahvid võrreldes paljude teiste valdkondadega (näiteks liiklusrikkumised) pigem sümboolsed.

Eriti arvestatakse proportsionaalsuse põhimõttega Ida-Virumaal. Näiteks tuvastati ajavahemikus 1999-2004 Narvas neli koolidirektorit, kelle eesti keele oskus ei vastanud kehtestatud nõuetele. Neile antud keeleõppeaega on pidevalt pikendatud. Kui pärast 2012. aastal tehtud viimase ettekirjutuse täitmise kontrollimist selgus, et nende keeleoskus ei vasta ikka veel kehtestatud nõuetele, anti neile tööks vajaliku eesti keele oskuse omandamiseks aega kuni 10. juunini 2014.

Keeleinspeksiooni põhimääruslike ülesannete hulka kuulub ka võõrkeelte, sh vähemuskeelte, kasutamise nõuete järgimine. Rahvusvähemuste esindajad on telefoni teel Keeleinspeksiooni poole pöördunud küsimusega vene keele kasutamise õiguse kohta avalikus teabes ja avalikel üritustel, nad on saanud oma küsimustele ammendavad vastused ning nad on sellega rahule jäänud, kuna avalikus teabes võib vähemuskeeli eesti keele kõrval vabalt kasutada. Keeleinspeksioonile ei ole laekunud ühtegi kaebust vene või mõne muu vähemuskeele kasutamise piiramise kohta. Nii Tallinnas kui ka Ida-Virumaa omavalitsustes vastavad omavalitsusametnikud venekeelsetele pöördumistele alati vene keeles. Ei ole teada mitte ühtegi juhtumit, kus vähemuskeelseid isikuid oleks takistatud avalikult vähemuskeeles kõnelda. See õigus on tagatud nii õigusaktidega kui ka tegelikkuses.

2013. aasta detsembris esitas Vabariigi Valitsus Riigikogule karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, milles tehakse teiste hulgas ettepanek muuta keeleseaduse alusel määratavaid karistusi leebemaks.

Praegu võib keeleseaduse § 34 lõigete 3 ja 4 alusel karistada eestikeelse tõlke võõrkeelsele tekstile sisulise või vormilise mittevastavuse eest võõrkeelse audiovisuaalse teose üldsusele kättesaadavaks tegemisel. Sisuliselt tähendab see seda, et kui võõrkeelsel filmil või telesaatel on vigane tõlge, võib selle eest karistada füüsilist isikut kuni 100 trahviühikuga (arvestades, et ühe trahviühiku suurus on neli eurot, vastab see kuni 400 eurole) ning juriidilist isikut kuni 1300 euroga.

Eelnõus tehtud ettepaneku kohaselt võib karistuse määrata küll selle eest, kui tõlget üldse ei ole, kuid kirjavigade eest enam karistada ei saa. Keeleinspeksioon ei ole seni küll kehtiva seadusesätte alusel kunagi trahve määranud, kuid nüüd kaob seadusest ka teoreetiline võimalus kirjavigade eest trahve määrata.

Tehtud on ka ettepanek kaotada keeleseadusest võimalus karistada rahatrahviga töötajat, kui ta riigikeelt ei oska. Keeleseaduse § 37 sätestab praegu keeleoskuse nõuete täitmata jätmise eest trahvimise võimaluse nii tööandja kui töötaja puhul. Tööandjat saab kehtiva seaduse kohaselt trahvida, kui ta pole töötajale keelenõuet kehtestanud, töötajat saab trahvida, kui ta keelt ei oska.

Valitsuse ettepaneku kohaselt saaks karistada vaid tööandjat juhul, kui ta pole töötajale seaduse kohaselt keelenõuet kehtestanud. Kui aga töötaja eesti keelt ei oska, siis teda inspeksioon enam väärteto korras karistada, st trahvida ei saaks. Töötajale võib inspeksioon teha ettekirjutuse ning määrata tähtaja nõutava keeletaseme omandamiseks.

Ministrite komitee on soovitanud laiendada võimalusi kasutada rahvusvähemuste keeles kohanime rööpnimesid, kooskõlas raamkonventsiooni artiklis 11 sisalduvate põhimõtetega, ning tagada asjakohaste rahvusvähemuste kogukondade teadlikkus oma asjaomastest õigustest.

Aruandeperioodil antud küsimuses märkimisväärseid arenguid toimunud ei ole. Muudetud ei ole ka õigusakte selles vallas.

Rõhutame, et Eesti kohanimeseadus võtab täies mahus arvesse rahvusvahelisi soovitusi rahvusvähemuste kohanime ametliku kasutuse ja kaitse kohta. Rahvusvähemuste kohanime kaitse hõlmab eelkõige eesti-rootsikeelseid kohanimesid Vormsil, Ruhnul, Noarootsis ja Loode-Eesti rannikualadel ning ka venekeelseid kohanimesid Petserimaal ja Peipsi järve ääres.

Siseministerium ning Kohanimenõukogu on igati valmis toetama ja juhendama vastavate sooviavalduste esitajaid, kuidas vastavalt seadusandlusele võõrkeelseid kohanimesid kasutada, aga tänase päeva seisuga ei ole ükski omavalitsus sellesisulist taotlust mitte eestikeelsete kohanime kasutamiseks esitanud. 2010. aastal tutvustas Kohanimenõukogu venekeelsete algupäraste

kohanimedele kasutamise võimalusi kohtumisel Peipsi-äärsete valdadega. Aruandeperioodil on toimunud kohanimeteemalisi koolitusi.

Mis puudutab kohanimedele kuvamist muus kui ladina tähestikus eestikeelsete kõrval, siis näiteks kirillitsas kirjutatud nimekuju lisamine kohanimeviitadele on võimalik, kuid ainult neis omavalitsusüksustes, mille elanike enamik oli 1939. aasta 27. septembri seisuga muukeelne ja kus kohanimeseaduse § 11 lõigete 3 ja 4 kohaselt võib põhinimeks valida võõrkeelse nime. Nimetatud sätte puudutab Alajõe, Kasepää, Peipsiääre ja Piirissaare valda, kus kõik külad võivad teoreetiliselt oma vanad venekeelsed nimed tagasi võtta ja need põhinimena viidale kanda. Sellise soovitusel andis 1998. a ka Kohanimenõukogu.

Kohalike omavalitsuste pädevusse kuulub nende territooriumil asuvate kohanimedele määramine. Ministrite komitee on soovitanud kasutada rahvusvähemuste keeles kohanimedele rööpnimesid. Kuid juhul, kui kohalik omavalitsus ei ole sellest huvitatud, mõjuks see riigi sekkumisena ning õõnestaks kohaliku omavalitsemise põhimõtteid. Eesti seadused lubavad kasutada kirillitsat valdkondades, mis jäävad väljapoole ametlikke silte, viitavad jms kohanimeseadusega reguleeritavaid alasid. Mitteeesti päritoluga rahvastiku tihedus on suurem Põhja- ja Kirde-Eesti linnades. Kuid neil linnadel, nende hulgas Sillamäel, Kohtla-Järvel ja Narval, puuduvad sümbolse väärtusega ajaloolised vene nimed ning nende normatiivne loomine ja kasutuselevõtt oleksid eksitavad.

Artikkel 12

1. Pooled võtavad vajaduse korral meetmeid haridus- ja teadusvallas, et edendada oma vähemusrahvuste ja -enamuse kultuuri, ajaloo, keele ja religiooni tundmist.

2. Sellega seoses tagavad pooled muu hulgas õpetajate täiendkoolituse võimalused ja õpikute kättesaadavuse ning soodustavad eri ühiskonnagruppidesse kuuluvate õpilaste ja õpetajate vahelisi sidemeid.

3. Pooled kohustuvad looma vähemusrahvustesse kuuluvatele isikutele võrdsed võimalused hariduse saamiseks kõigil tasemetel.

Nõuandekomitee soovitusel peab Eesti kajastama koolide õppekavades rohkem mitmekultuurilisi elemente ja laiendama võimalusi kakskeelse hariduse andmiseks, suurendamaks etniliste eestlaste ning mitte-eestlaste kogukondade vaheliste kontaktide võimalusi.

Rahvusvähemuste ja nende kultuuri tutvustamise meetmeid on käsitletud artikli 5 juures.

Järgnevalt anname ülevaate võõrkeelte õpetamisest koolis haridusastmete kaupa.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 21 lg 2 järgi võib põhihariduse tasemel (1.–9. klassis) õppekeeleks olla munitsipaalkoolis hoolekogu ettepanekul, valla- või linnavolikogu otsuse alusel ning riigikoolis haridus- ja teadusministri otsuse alusel mis tahes keel. Õppekeel on nimetatud seaduses (§ 21 lg 1) määratletud keelena, milles toimub enam kui 60% õppetööst. Kooli omanik otsustab õppekeele valiku, arvestades piirkonna vajadusi ja olemasolevaid ressursse: õpetajate olemasolu, õppevahendite soetamise võimalusi jm. Põhikoolides on võimalik õppida eesti, vene, inglise ja soome keeles. 81% üldhariduskoolides on õppekeeleks eesti keel, 14% vene keel, 4% koolides on eesti ja vene õppekeelega osakonnad ning ülejäänud koolides (1%) on õppekeeleks inglise või soome keel. Vene keelt õpib võõrkeelena umbes 60% eesti õppekeelega koolide õpilastest ja saksa keelt umbes 20% õpilastest. Ajalooliste rahvusvähemuste keeltest õpitakse veel rootsi, soome ja heebrea keelt.

Kooli õpilaskonna etnilisest päritolust lähtuvaid kultuurilisi ja keelelisi vajadusi on võimalik vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 17 reguleerida kooli õppekavas.

Valitsus on väljendanud selget seisukohta, et eri keelte, sealhulgas Eestis elavate rahvuste keelte õppimise toetamine on prioriteet. 13. märtsil 2009 kinnitati haridus- ja teadusministri käskkirjaga Eesti võõrkeelte strateegia 2009–2015. Strateegia üheks eesmärgiks on edendada keelelist mitmekesisust Eestis ja sellega luua paremad võimalused Eesti elanikel tõhusalt osaleda majandus-, sotsiaalses ja poliitilises elus, seda nii Eestis kui ka mujal maailmas.

Tabel 8. Õpilaste arv õppekeelte lõikes 2008-2013

Õppekeel	2008	2009	2010	2011	2012	2013
eesti	115221	110520	107288	105272	106139	107119
vene	28146	27005	26596	25942	23532	22464
eesti (keelekümblus)	4024	4143	4432	4647	4956	5358
inglise	117	91	99	189	277	390
soome	11	43	33	54	71	61
Kogusumma	147519	141802	138448	136104	134975	135392

Allikas: EHIS, 2014

Põhiharidust omandavatele õpilastele, kelle emakeel ei ole kooli õppekeel, loob kool koostöös riigi ja kohaliku omavalitsusega emakeele ja rahvuskultuuri õppimise võimalused, et säilitada rahvuslik identiteet. Keeleõpperühma loomise õigus tekib vähemalt kümne ühest rahvusest lapsevanema kirjaliku sooviavalduse alusel. Haridus- ja Teadusministeerium on igal aastal küsinud koolidelt tagasisidet nii edusammude kui ka probleemide kohta. Sellest tulenevalt on algatatud ka asjakohase määruse muutmine, selles planeeritakse vähendada kohustuslikku õpilaste arvu seni olnud kümnelt õpilaselt viiele ning anda õpilastele võimalus saada tuge oma emakeele õppeks nii võõrkeele ainetundide raames kui ka ringitööna. Alternatiivina keeleõpperühmadele eelistavad rahvusvähemused korraldada keele- ja kultuuriõpet mitteformaalselt, huvikoolidena registreeritud pühapäevakoolides, mida Haridus- ja Teadusministeerium süstemaatiliselt toetab.

Õpilasi, kes on viibinud Eestis vähem kui kolm aastat, käsitletakse haridusinfosüsteemis uussisserändajatest õpilastena. Uussisserändajatest õpilaste arv on viimase viie aasta lõikes kõikunud 120–190 õpilase tasemel. 2011/2012. õppeaastal oli Eestis ligikaudu 135 uussisserändajatest õpilast 22 üldhariduskoolis. Nende hulgast omab õigust täiendavale eesti keele õppe toetusele 15 õpilast.

Koostöös Põhja-Eesti Romade Ühingu ja Haridus- ja Teadusministeerium läbi viinud mitmesuguseid tegevusi, et parandada roma laste haridusvõimalusi. 2010. aastal rahastas Haridus- ja Teadusministeerium Põhja-Eesti Romade Ühingu uuringu „Roma lapsed Eesti haridussüsteemis“ läbiviimist. Eesti Hariduse Infosüsteemis on romad välja toodud eraldi rahvusrühmana, mis hõlbustab vajaliku haridustoe korraldamist riiklikul tasemel. 2013/2014. õppeaasta seisuga on statsionaarses õppes 30 roma päritolu õpilast, mittestatsionaarses 2 õpilast.

2013. aasta sügisel avas Eesti Rahva Muuseum Valgas romade kultuuri ja kogukonnaelu valgustava näituse „Meie, mustlased“. Näituse teadusliku eeltöö kaudu kujunesid püsivad kontaktid Eesti roma kogukonna mõjukamate esindajatega ning kogunes väärtuslikku informatsiooni edaspidiste ettevõtmiste planeerimiseks roma laste haridusprobleemide lahendamisel.

Nõuandekomitee soovib tagada vene õppekeelega gümnaasiumides jätkuva järk-järgulise ülemineku eesti keelele põhiõppekeelena jälgides hoolikalt eesti ja vene keeles pakutava hariduse kvaliteeti; suurendada õpetajate asjakohaste õppekursuste kättesaadavust, kaasa arvatud kakskeelse ja multikultuurse hariduse alad.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse järgi on gümnaasiumiastmes (10.–12. klass) õppekeeleks eesti keel, kuid munitsipaalkooli gümnaasiumiastmes ja munitsipaalkooli gümnaasiumiastme üksikutes klassides võib õppekeeleks olla ka mis tahes muu keel. Loa muus keeles toimuvaks õppetööks annab Vabariigi Valitsus kohaliku omavalitsuse volikogu taotluse alusel. Sellekohase ettepaneku kohaliku omavalitsuse volikogule teeb kooli arengukavast lähtudes gümnaasiumi hoolekogu. Erakoolides otsustab õppekeele valiku kooli omanik.

2007. aastal alanud eestikeelsele õppele ülemineku kohta antakse informatsiooni aruande artikli 14 juures. Järgnevalt on kirjeldatud ainult õpetajate täiendusõppe võimalusi.

Eesti kirjanduse, ühiskonnaõpetuse, ajaloo-, muusika- ja geograafiaõpetajad on läbinud asjakohase koolituse, valminud on ka lisaõppevara. Jätkuvad koolituskursused teiste ainete õpetajatele. Jätkub õpetajate koolitamine teises keeles õppe metoodika omandamiseks. Peamiseks sihtrühmaks on kehalise kasvatuse ja kunstiõpetuse õpetajad (need on ained, mida koolid ise kõige enam eestikeelseks õppeks valivad). Samas pakutakse koolitusi ka teistele aineõpetajatele. Toimuvad ka seminarid koolijuhtidele Haridus- ja Teadusministeeriumi esindaja osalusel. Seminaride üheks eesmärgiks on partnerlusvõrgustikupõhine nõustamine ja heade praktikate jagamine; teiseks eesmärgiks on strateegiliste tegevuskavade koostamine nii koolidepõhiselt kui ka riiklikul tasemel.

Olulist rõhku pannakse ka venekeelsetes koolides eesti keeles õpetavate õpetajate keeleoskuse parandamisele. Riik korraldab ja rahastab õpetajate eesti keele õpet. Õpe on õpetajatele tasuta. Õpetaja, kes ei valda eesti keelt kõrgtasemel C1, ei saa õpetada ainet eesti keeles, küll saab ta õpetada aineid, mida kooli õppekava järgi õpetatakse vene (või mõnes muus) keeles. Eesti keelest erinevas keeles aineid õpetavatel õpetajatel peab olema eesti keeles kesktase (B2). Õpetajate koolituskavades on keeleõpe lõimitud kommunikatiivsete oskuste arendamisega, et aidata paremini toetada õpetaja kvaliteetset tööd klassiruumis.

2008. aasta lõpus avati piirkondlikud seire- ja nõustamiskeskused vene õppekeele koolides eesti keeles õpetavatele aineõpetajatele. Keskustes saavad õpetajad tutvuda uuema metoodilise kirjanduse ja õppematerjalidega ning seal töötavad koordinaatorid teevad koostööd piirkondlike nõustajatega, et tagada soovijatele nõustamisvõimalus. Nõustajad on läbinud asjakohase koolituse. Sellised keskused asuvad Narvas, Kohtla-Järvel, Tallinnas ja Tartus.

Igal aastal korraldatakse ka mõni välishindamise visiit koolidesse. 2012/2013 tulemused näitavad, et valimis osalenud koolides tagatakse eestikeelne õpe riiklikes õppekavades nõutavates mahtudes. Toetamiseks eestikeelset aineõpet, korraldavad koolid koostöös eesti õppekeele koolidega ühisüritusi ning osalevad eestikeelsetel konkurssidel.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 77 alusel makstakse noorele õpetajale lähtetoetust, kui ta asub tööle väljaspool Tallinna või Tartut asuvasse kooli. Seda võimalust on kasutanud aktiivselt nii eesti kui ka vene õppekeele koolidesse tööle asuvad noored õpetajad.

Kutseharidus

Eestis oli 2012/2013. õppeaastal 40 kutseõppeasutust, millest 8 oli eraomandis.²⁰ Kutseõppeasutuse seaduse (§ 18) järgi on kutseõppeasutustes õppekeeleks eesti keel, kuid lubatud on kasutada ka muid õppekeeli. Teiste keelte kasutamise otsustab haridus- ja teadusminister. Praegu on Eestis

²⁰ Siin ja art 13 EHISE andmed 31.01.2014 seisuga.

võimalik kutseharidust omandada eesti ja vene keeles. Kutseharidust omandas 2012/2013. õppeaastal 26 172 inimest ning vene keeles õppijate arv oli 23% õppurite koguarvust

Kutseõppeasutuse seaduse (§ 13) kohaselt koostatakse kutseõppeasutuste õppekavad kutseharidusstandardis ja riiklikes õppekavades esitatud nõudeid järgides. Nimetatud seaduse (§ 22) kohaselt on eesti keelest erineva õppekeelega kutseõppeasutustes eesti keele õpe kohustuslik keskhariduse tasemel: kutsekeskharidust omandavad lõpetajad sooritavad kooli lõpetamiseks eesti keele riigieksami. Õppe maht ja korraldus määratakse kooli õppekavas.

Eesti keele õppe kohustuslik maht kutseõppeasutuste muukeelses rühmas on neli õppenädalat. Eesti keele arengukava 2011-2017 kohaselt peab kutseõppeasutuste keeleõpe andma õppekavale vastavad tulemused, et tagada muukeelse kutseõppeasutuste lõpetajate konkurentsivõime tööturul. Selleks tuleb pakkuda kutseõppuritele erialase eesti keele ja eesti keele kui võõrkeele õpet tööks vajalikul tasemel; analüüsida eesti keele õppe olukorda vene õppekeelega rühmades, ajakohastada eesti keele oskuse nõuded ning korraldada lõimitud eriala- ja keeleõppe täienduskoolitust kutseõppeasutuste juhtidele ja õpetajatele; teha vene õppekeelega rühmade õppuritele ja vastavatel erialadel töötavatele täiskasvanutele eestikeelse kutseeksami ettevalmistuskursusi, toetada õppurite praktiseerimist eestikeelses töökeskkonnas arendada välja keelemapi mudel täiskasvanud õppijale.

Kõrgharidus

Ülikooliseaduse (§ 22 lg 8) ja rakenduskõrgkooli seaduse (§ 17) järgi on kõrghariduse tasemel õppekeeleks eesti keel, muude keelte kasutamise otsustab haridusametuse nõukogu või minister, kelle juhitava ministeeriumi valitsemisalasse rakenduskõrgkool kuulub. Kõrgharidusstandardi (§ 5 lg 5) kohaselt on õppekeel õppetöö läbiviimise keel, mille kasutamise oskus võimaldab saavutada õppekava õpiväljundeid (teadmised, oskused, hoiakud). Igal õppekaval (välja arvatud doktoriõppes) võib olla üks õppekeel. Lisaks võib õppetöö läbiviimiseks kasutada teisi keeli, mis on vajalikud õpiväljundite saavutamiseks. Praegu on Eestis võimalik kõrghariduse tasemel õppida eesti, vene või inglise keeles. Enamasti on õppekeeleks eesti keel.

2013/2014. õppeaastal tegutseb Eestis 26 õppeasutust, kus viiakse läbi kõrgharidusõpet erinevatel kõrgharidusastmetel. Sealjuures 13 õppeasutuses oli 2013/14. õa üliõpilaste õppekeeleks ainult eesti keel, kolmes õppeasutuses eesti ja vene keel, kolmes eesti ja inglise keel, kuues õppeasutuses eesti, inglise ja vene keel ning ühes õppeasutuses ainult vene keel.

Üliõpilaste arv õppekeele järgi 2010/2011-2013/2014				
	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
eesti ja inglise keel (doktoriõpe)				155
eesti ja vene keel (doktoriõpe)				1
eesti keel	62 358	61 496	58 716	54 962
inglise keel	1 279	1 642	2 219	2 968
vene keel	5 476	4 469	3 871	1 912
Kokku	69 113	67 607	64 806	59 998

Allikas: EHS, 2014

Ülikooliseadusest ja rakenduskõrgkooli seadusest tulenevalt on nendel üliõpilastel, kelle eesti keele oskus ei ole piisav õppekava läbimiseks eesti keeles, võimalik õppida süvendatult eesti keelt. Sel juhul pikeneb nende nominaalne õppeaeg kuni ühe õppeaasta võrra.

Artikkel 13

1. Pooled tunnistavad oma haridussüsteemi raames, et vähemusrahvusse kuuluvatel isikutel on õigus asutada ja juhtida oma erakoole või -täiendõppeasutusi.

2. Selle õiguse kasutamine ei pane pooltele mingeid rahalisi kohustusi.

2007. aasta septembris jõustunud huvikooli seadus (§ 3) määratleb huvikooli kui haridusasutuse, mis tegutseb noorsootöö valdkonnas ning loob huvihariduse omandamiseks ja isiksuse mitmekülgsuseks arendamiseks, sealhulgas oma keele ja kultuuri viljelemiseks, võimalused huvihariduse eri valdkondades. Huvikooli seadusest lähtudes kehtestas haridus- ja teadusminister sügisel 2007 käskkirjaga pühapäevakoolide baasrahastamise põhimõtted. 2013. aastal sai toetust 27 pühapäevakooli, registreeritud on neid 35 ringis. Pühapäevakoolide rahastamise eesmärk on võimaldada etnilistele vähemustele oma emakeele ja kultuuri õpet. 2012/2013. õppeaastal rahastati vene, ukraina, armeenia, korea, usbeki, türki, aserbaidžaaani, gruusia, tatari jt pühapäevakoole. Kokku eraldati 2013. aastal pühapäevakoolide baasfinantseerimiseks 98 837 eurot.

Samuti jätkatakse riigieelarvest kooliväliste keeleõppeprojektide toetamist. Projektid on ette nähtud eesti- ja muukeelsetele noortele. Üldjuhul osalevad mõlemakeelsed lapsed, see toetab lisaks keele õppimisele ka tihedamate kontaktide loomist erineva emakeelega noorte seas.

Erakooliseaduses on reguleeritud ka tegevuskulude katmine riigi poolt. Erakooliseaduse kohaselt võib koolieelses lasteasutuses alushariduse raamõppekava alusel töötavate pedagoogide palgad ja õppevahendite soetamise kulud katta valla- või linnaelarve vahenditest koolieelse lasteasutuse seaduses sätestatud alustel.

Lähtudes õpilaste arvust, määratakse kooskõlas riigieelarve seadusega igal aastal riigieelarvest toetus pedagoogide töötasu, sotsiaalmaksu, täienduskoolituse ja õpikute soetamisega seotud kulude katmiseks.

Artikkel 14

1. Pooled kohustuvad tunnistama vähemusrahvusse kuuluva isiku õigust õppida oma vähemuse keelt.

2. Piirkondades, kus vähemusrahvustesse kuuluvad isikud on traditsiooniliselt asunud või kus nende arv on suur, püüavad pooled võimaluste piires ja oma haridussüsteemi raames piisava vajaduse korral tagada vähemusrahvustesse kuuluvatele isikutele võrdsed võimalused vähemuse keele õppimiseks või õpetuse saamiseks selles keeles.

3. Käesoleva artikli lõiget 2 rakendatakse, takistamata riigikeele õppimist või riigikeelset õpetust.

Nõuandekomitee on leidnud, et vene õppekeelelega gümnaasiumides jätkuval järk-järgulisel üleminekul eesti keelele põhiõppekeelena tuleb hoolikalt jälgida eesti ja vene keeles pakutava hariduse kvaliteeti.

Vabariigi Valitsuse määruse kohaselt peavad Eesti gümnaasiumid alates 2011/2012. õppeaastast 10. klassi astuvatele õpilastele tagama gümnaasiumiastmes eestikeelse õppe vähemalt 60% minimaalse

kohustusliku õppemahu ulatuses. Üleminek²¹ on paindlik – eesti keeles õpetatavatest ainetes on riiklikult määratud viis, ülejäänud ained valib kool ise. Eestikeelsele õppele ülemineku peamiseks eesmärgiks on vene noorte konkurentsivõime suurendamine. Põhikoolis ei ole eestikeelne aineõpe kohustuslik. Oma kultuuri ja keele õpetamist jätkatakse rahvusvähemuse emakeeles. Vene keele ja kirjanduse tundide arv ei vähene ning on võrdne eesti õppekeelega koolide eesti keele ja kirjanduse kursuste arvuga. Oma keele ja kultuuri õpet saab kool süvendada ka valikainetega.

Eestikeelsele aineõppele ülemineku peamine eesmärk on vene noorte konkurentsivõime tõstmine. Gümnaasiumiõppe eesmärk on ja saabki olla ainult kvaliteetne haridus ja riiklikule õppekavale vastavad teadmised kõigis õppeainetes. Eestikeelse aineõppega saavutatakse lisaks parem eesti keele oskus, mis on abiks kõrgkooli astumisel ja seal eesti keeles õppimisel, Eesti kodakondsuse saamisel ning töö leidmisel. Vene kodukeelega noored saavad sellega teatud eelise tööturul, sest valdavad rohkem keeli.

2014. aasta alguse seisuga on vene õppekeelele gümnaasiumite ülemineku eestikeelsele õppele toimunud edukalt. Kõik koolid suudavad tagada eestikeelse õppe riiklikult kindlaksmääratud kursustel. Ligikaudu kümmekond kooli õpetab eesti keeles rohkem kursusi, kui seaduses ettenähtud maht nõuab. Siiski, suurimaks väljakutseks on eesti keelt nõutaval tasemel oskavate õpetajate leidmine, mistõttu on ükskuid koole, mis pole suutnud täies mahus eestikeelsele õppele üle minna.

Haridus- ja Teadusministeerium korraldab jätkuvalt õpetajatele ja koolijuhtidele seminare ja koolitusi arengukohtade kaardistamise ning hariduse kvaliteedi tõstmise eesmärgil.

Seoses eesti õppekeelele ülemineku gümnaasiumiastmes, on aktualiseerunud vajadus parandada eesti keele õppe kvaliteeti ka nooremates kooliastmetes. Seetõttu on kasvanud huvi keelekümbeluse programmi suhtes. 2013. aasta seisuga oli keelekümbeluse programmiga liitunud 45 lasteaeda ja 39 üldhariduskooli. Kuna paljud koolid on huvi tundnud eesti keeles ainetes õpetamise suhtes põhikoolis, käivitas Haridus- ja Teadusministeerium 2013. aastal pilootprogrammi vene õppekeelele põhikoolidele eestikeelse aineõpetuse toetamiseks. Programmiga on tänaseks liitunud üle kümne kooli. Kõik koolid on saanud toetust nii eestikeelse õppevara ostuks kui ka vajaduspõhise tugiõppe läbiviimiseks (klassiväline tegevus, koolitused, õpilasvahetused vms).

Lõpueksami keel jääb õpilase valida. Eksamiküsimused valmistatakse ette mõlemas keeles. Senised kogemused näitavad, et enamasti valitakse eksamikeeleks keel, milles toimus õpe.

Nõuandekomitee on artikli 14 juures soovitanud välja selgitada takistused rahvusvähemuste keele ja kultuuri valikainena õppimisel. Nimetatud küsimust on käsitletud artiklite 5 ning 12 all.

Nõuandekomitee on pidanud oluliseks jälgida vabatahtliku keelekümbelusega seonduvat. Keelekümbeluse õppevorm, mida rakendatakse Eestis riikliku programmina eesti keele kui teise keele paremaks omandamiseks. Praeguseks kasutab kolmandik Eesti muukeelsetest koolidest keelekümbelusemetoodikat ning keelekümbeluskoolides ja -lasteaedades õpib kokku pea 2000 last. Kümbelusklassides ja -rühmades ületab eestikeelse õppe maht 50% õppe kogumahust. Eesti keelt õpitakse seda aktiivselt kasutades, sealhulgas eri aineid õppides või lasteaias tegevustes osaledes. Keelekümbeluse eesmärgiks on võrdselt head oskused nii emakeeles kui ka eesti keeles.

²¹ Vt ka ingliskeelset infolehte eestikeelsele õppele ülemineku kohta „Russian-language schools’ transition to partial Estonian-language instruction – What is happening and why?”: <http://estonia.eu/about-estonia/society/russian-language-schools-transition-to-partial-estonian-language-instruction-what-is-happening-and-why.html>

Keelekümblust läbi viivatesse õppeasutustesse toimuvad regulaarselt nõustava sisuga visiidid Haridus- ja Teadusministeeriumi rakendusüksuse ekspertide poolt.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (§ 21 lg 4) järgi on koolis või klassis, kus õpe ei toimu eesti keeles, alates 1. klassist eesti keele õpe kohustuslik. Enam kui kolmandikus vene õppekeelega koolides rakendatakse keelekümblusprogramme, milles osaleb kokku 10% põhikoolide õpilastest. Keelekümblust on kahte tüüpi: varane ja hiline. Varane keelekümblusprogramm (21 koolis) tähendab, et 1. klassis toimub kogu õpe eesti keeles, 2. klassis hakatakse õppima vene keelt, 3. klassis alustatakse esimese võõrkeele õppimisega ning alates 4. klassist õpitakse osa aineid eesti keeles, osa aineid vene keeles. Hilise keelekümblusprogrammi puhul (18 koolis), mis algab 6. klassist, õpitakse 6. klassis lisaks eesti keelele (kui õppeainele) nelja ainet eesti keeles, 7. ja 8. klassis on õppetöö keeleks eesti keel, jätkatakse vene keele ja kirjanduse õppimist, 9. klassis on eesti- ja venekeelse õppe maht enam-vähem võrdne (50:50). Pidevalt on kasvanud keelekümblusprogrammides osalevate õpilaste arv. Ehkki keelekümblusprogramme rakendavate koolide arv ei ole oluliselt suurenenud, jätkavad kõik alustanud koolid ja õpilaste arv kasvab seetõttu.

Artikkel 15

Pooled loovad vähemusrahvustesse kuuluvatele isikutele eeldused tegusaks osalemiseks kultuuri, sotsiaal- ja majanduselus ning ühiskonnaasjades, eelkõige neid puudutavas osas.

Ministrite komitee on soovitanud võtta vajalikke meetmeid rahvusvähemusse kuuluvatele inimestele ka väljaspool kultuurisfääri tõhusate konsultatiivmehhanismide laiendamiseks ja tagada vähemuste esindajate tõhus kaasatus ja oluline mõju kõikides neid puudutavates asjakohastes otsustusprotsessides, samuti tagada Eesti lõimumiskava suhtes piisav konsulteeritus rahvusvähemuste esindajatega ja täiustada ühist sotsiaalset ruumi loovaid algatusi ning etniliste eestlaste ja mitte-eestlaste vaheliste võrgustike võimalusi, keskendudes eeskätt põhirahvuse avatuse edendamisele pluralismi suhtes.

ELi liikmesriigina kasutab Eesti ELi struktuurifonde. Euroopa Sotsiaalfond, mille eesmärk on edendada tööhõivet, tõsta inimeste kvalifikatsiooni ja konkurentsivõimet ning suurendada ühiskonna sotsiaalset sidusust, on rahastanud mitmeid Eestis rakendatavaid programme, mis on suunatud rahvusvähemustesse kuuluvate elanike huvide ja vajaduste kaitseks, samuti võrdsete võimaluste tagamiseks tööturul. Lõimumisvaldkonna edendamist on lisaks Euroopa Sotsiaalfondile toetanud ELi üldprogrammi „Solidaarsus ja rändevoogude juhtimine” Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fond 2007–2013 (EIF).

Eesti Lõimumiskava 2008–2013 strateegiline juhtimine on toimunud kollegiaalsete organite – lõimumiskava juhtkomitee ja -rühma kaasabil, kuhu kuuluvad erinevate ministeeriumide esindajad. Regioonides ja pealinnas tegutsevad kohalike omavalitsuste nõuandekojad: Ida-Viru maavanema juures tegutseb alates 2001. aasta rahvusvähemuste ümarlaud, Tallinnas Kodurahu Foorum alates 2007. aastast, Kultuuriministeeriumi juures tegutseb 32 kultuuriseltsi ühendav Rahvusvähemuste Nõukoda.

Eesti Koostöö Kogu juures tegutses 2009–2001. aastal Rahvuste Ümarlaud. Täna viiakse vajalikke konsultatiivmehhanisme ellu teiste sihtasutuste, omavalitsuste ja konkreetset Kultuuriministeeriumi haldusalas tegutsevate struktuuride kaudu. Paljud Rahvuste Ümarlaua liikmed on olnud kaasatud lõimumiskava 2014–2020 koostamise protsessi kas valdkonna koordinaatorite või ekspertidena. Rahvusvähemuste Kultuurinõukoja ja Rahvuste Ümarlaua arutelusid, istungeid ja seminare puudutav informatsioon on kättesaadav Kultuuriministeeriumi ja Eesti Koostöö Kogu kodulehtedel.

Lõimumispoliitika nurgakiviks on vajadus julgustada rahvusvähemusi aktiivsemalt osalema sotsiaalses ja poliitilises elus ning seda käsitletakse kahepoolse protsessina. 2011. aastal kiitis Vabariigi Valitsus heaks Eesti lõimumiskava uue rakendusplaani prioriteetid aastateks 2011–2013, milleks olid eesti keele õppe tõhustamine; erineva emakeelega noorte omavaheliste koostöötegevuste soodustamine ja noorte karjäärinõustamise toetamine; kodanikeühenduste toetamine suurendamiseks erineva emakeelega inimeste kaasatust ja aktiivsust Eesti ühiskonnas; ühise Eesti teaberuumi arendamise toetamine. Prioriteete, tegevusi ja finantsvahendeid kirjeldava rakendusplaani koostamine käis laiapõhjalise kaasamise teel – viidi läbi uuringuid, kaardistati eelmiste perioodide kogemusi, toimusid mitmed temaatilised aruteluseminarid ning kolm regionaalset ümarlauda.

2011. aastal alustati konsultatsioone rahvusvähemuste kultuuriseltsidega ja koostööpartneritega uute Eesti kultuuripoliitika põhjaluste väljatöötamiseks aastani 2020. Rahvusvähemuste esindajatega toimus 6 valdkondlikku aruteluseminari Tallinnas, Tartus ja Ida-Virumaal. Esitatud ettepanekute alusel koostati kultuurilise mitmekesisuse valdkonna arengu visioon aastani 2020. Dokument sisaldab kultuuripoliitika kujundamise ja elluviimise põhimõtteid ning valdkondlikke prioriteete valdkondades: arhitektuur, disain, etenduskunstid, filmikunst, helikunst, kirjandus ja kirjastamine, kujutav kunst, kultuuriajakirjandus ja meedia, kultuuriline mitmekesisus, muinsuskaitse, muuseumid, raamatukogud, rahvakultuur. Vabariigi Valitsus kiitis 21. novembril 2013 heaks „Kultuuripoliitika põhjalused aastani 2020“. Kultuuripoliitika uued arengusuunad kinnitab lõplikult Riigikogu.

2012. aasta 11. oktoobril kiitis Vabariigi Valitsus heaks uue valdkondliku arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ koostamise ettepaneku ja määras vastutavaks asutuseks kultuuriministeeriumi. Kava koostamisele eelnes laiapõhjaline konsultatsiooniprotsess.

2013. aasta I poolaastal toimusid riigis arengukava erinevate töögruppide valdkondlikud arutelud. Arengukava kaasati hinnanguliselt 1300 inimest. Arutelude üheks oluliseks sihtrühmaks olid Euroopa kolmandate riikide kodanikud, kes moodustavad 15% Eesti elanikkonnast. Arutelud toimusid Eesti erinevates regioonides Tallinnas, Tartus, Narvas ja Kohtla-Järvel. Sõltuvalt sihtrühmast olid töökeelteks vene- ja inglise keel. Konsultatsiooniprotsessi tulemusi arutati Rahvusraamatukogu konverentsikeskuses 28. mail 2013. aastal peetud arutelupäeval, kus osales enam kui 100 inimest.

Arengukava koostamist kajastavate materjalide koondamiseks ja avalikkusele info vahendamiseks loodi spetsiaalne eesti-, vene- ja ingliskeelne veebileht www.integratsioon.ee, projektis osalejate algatusel loodi sotsiaalmeedias *Facebook*'i grupid. Arutelude kokkuvõtted on huvigruppidele kättesaadavad internetikeskkonnas aadressidel www.etnoweb.ee/arutelud ja www.integratsioon.ee, kuhu on salvestatud materjale, uuringute tulemusi ning vahekokkuvõtted arengukava koostamisest. Inimestel on olnud aasta vältel võimalik veebilehe kaudu edastada elektrooniliselt ka omapoolseid ettepanekuid. Ettepanekute koondraport on leitav Poliitikauuringute Keskuse Praxis kodulehel.^[2]

Integratsiooni ja Migratsiooni SA Meie Inimesed (MISA) tegevuse eesmärgiks on algatada ja toetada Eestis elavate erinevate rahvusgruppide integratsioonile suunatud projekte ning olla lõimumisvaldkonna uuenduslike algatuste professionaalseks käivitajaks ja sihtrühma nõustajaks. MISA viib ise ellu ning rahastab lõimumisvaldkonna projekte, mis väärtustavad ühiskonna mitmekultuurilisust, pakuvad tuge sotsiaalses ja majanduslikus ning õiguslikus ja poliitilises integratsioonis, samuti lõimumist toetavaid haridusprogramme. MISA toetab rahvusvähemuste

^[2] www.praxis.ee

kultuuriseltside ja pühapäevakoolide tegevust, viib läbi täienduskoolitusi eesti keelt teise keelena kõnelevate avaliku sektori töötajatele, keeleõppe mentorprogramme haridustöötajatele. 2012. aastal töötati välja keeleklubide metoodika keeleõppes ja alustati kolmanda sektori organisatsioonide töötajate keeleõpet. Keeleõppes osalesid kultuuriseltside, sealhulgas rahvuskultuuriseltside ja nende pühapäevakoolide, spordiühingute ja noortega tegelevate vabaihenduste eesti keelest erineva emakeelega töötajad.

Ministrite komitee soovib Eestis võidelda arvamuse vastu, et tööturul eelistatakse etnilisi eestlasi, tagamaks rahvusvähemusse kuuluvate isikute piisav motiveeritus Eesti tööturule sisenemiseks ja sinna jäämiseks; luua sihipäraseid arengualgatusi, eriti Ida-Virumaa piirkonna arendamiseks.

2010. aasta jääb Eestis ajalukku kui kõige kõrgema tööpuudusega ja madalaima tööhõivega aasta. Üleilmse majanduskriisi tagajärjel langes 15-64-aastaste tööhõive määr 61,0%-ni ning töötuse määr kasvas 17,1%-ni. Seevastu 2011. aastat võib nimetada kriisist taastumise aastaks, mil tänu positiivsele majanduskasvule kasvas hõive määr 65,1%-ni ning töötus langes 12,6%-ni. 2012. ja 2013. aastal jätkusid positiivsed suundumused Eesti tööturul, kuid mõõdukamas tempos. 2013. aastaks oli hõivemäär kasvanud juba 68,2%-ni ning töötus langenud 8,9%-ni. Kiirelt on vähenenud pikaajaline töötus ja noorte töötus. Töötus on kiirelt langenud ka valdavalt venekeelse elanikkonnaga Ida-Virumaal. Võrreldes majanduskriisi aegse 2010. aastaga, mil töötuse määr Ida-Virumaal oli 25,6% langes töötus seal piirkonnas 2013. aastaks 15,0%-ni. Prognooside kohaselt peaks ka järgnevatel aastatel hõive mõõdukalt kasvama ning töötus langema.

Aastatel 2010–2013 on nii eestlaste kui mitte-eestlaste töötuse määr vähenenud ligi kaks korda: eestlastel 13,3%-lt (2010) 6,8%-ni (2013) ja mitte-eestlastel 23,4%-lt (2010) 12,4%-ni (2013). Kui töötuse määra vahe on eestlastel ja mitte-eestlastel pisut alla kahe korra, siis hõivemäärade vahe on tunduvalt väiksem. Hõive kasvas 15–64-aastastel eestlastel samal ajavahemikul 62,2%-lt 69,3%-ni ja mitte-eestlastel 58,4%-lt 65,7%-ni. Võrreldes aga tööjõu osalemise määra (2013. a eestlastel 74,6% ja mitte-eestlastel 75,2%), näeme, et mitte-eestlaste aktiivsus tööturul on kõrgem. Seega mitte-eestlased asuvad töötuks jäädes sagedamini tööd otsima kui eestlased, kes jäävad sagedamini mitteaktiivseteks ja langevad tööturult välja. Paralleelselt üldise töötusega on langenud ka registreeritud töötus. Seisuga 31.12.2013 oli Töötukassas registreeritud 33 520 töötut. Võrreldes 2010. aasta algusega on registreeritud töötus vähenenud 2,8 korda. Registreeritud töötuse määr on langenud 14,1%-lt (31.01.2010) 5,1%-ni (31.12.2013). Seejuures on vähenenud ka eesti keelt mitteoskavate töötute arv ja osakaal kõigi töötute hulgas 35,7%-lt (31.03.2010) 32,3%ni (31.12.2013). Arvuliselt oli eesti keele mitteoskajaid 2013. aasta lõpus töötuks registreeritud 10 842, mis on kolm korda vähem kui registreeritud töötuse tipp hetkel 2010. a I kvartalis. Suurem enamus elab neist kõrgeima tööpuudusega piirkonnas Ida-Virumaal, aga ka Harjumaal, sh. pealinnas Tallinnas.

Euroopa Sotsiaalfondi Inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetse suuna „Pikk ja kvaliteetne tööelu“ meetmest „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine“ on aastatel 2010-2013 avatud taotlusvoorude kaudu rahastatud 115 projekti, mille eesmärgiks on töötuse ja mitteaktiivsuse ennetamine, töötute ja mitteaktiivsete hõivesse toomine ning tööjõu sisse- ja väljarände potentsiaali parem ära kasutamine. Projektide kogumaht oli ligi 34,8 miljonit eurot. Ida-Viru maakonnas viidi ellu neist 21 projekti tegevusi, lisaks oli ka üle-eestilisi projekte, mis võisid hõlmata inimesi erinevatest piirkondadest. Mitte-eestlastele või sisserrännanutele oli suunatud 27 projekti, kuid ka paljude teiste projektide sihtgruppide seas oli mitte-eestlasi. Mitte-eestlastele osutati erinevates projektides pea kõiki võimalikke teenuseid. Ida-Viru maakonnas pakuti projektide raames koolitust, nõustamist, tööpraktikat, tööharjutust, tugiisikuteenust, lapsehoiuteenust, ettevõtlusega alustamise toetust, palgatoetust, sõidutoetust ja stipendiumi, koostati või täiendati veebilehti, arendati

võrgustikukoostööd, viidi läbi infopäevi ja uuringuid, korraldati tööklubisid, edendati paindlikke töövorme ning kohandati töökohti.

Artikkel 17

1. Pooled kohustuvad mitte sekkuma vähemusrahvustesse kuuluvate isikute õigusesse luua ja hoida vabu ja rahumeelseid riigipiiriüleseid kontakte teistes riikides seaduslikult viibivate isikutega, eelkõige nendega, kellega nad jagavad ühist etnilist, keelelist või usulist identiteeti või ühist kultuuripärandit.

2. Pooled kohustuvad mitte sekkuma vähemusrahvustesse kuuluvate isikute õigusesse osaleda valitsusväliste organisatsioonide tegevuses nii riigisisel kui rahvusvahelisel tasandil.

Piiriüleseid kontakte toetavad Eesti Kultuuriministeeriumi ja Vene Föderatsiooni Kultuuriministeeriumi koostööprogrammid 2009-2011 ja 2012-2014, milles pooled kohustuvad edendama rahvusvahelist ja piiriülest kultuurikoostööd Eesti ja Venemaa regioonide vahel, soodustada regionaaltasandi otsesidemeid ning kunsti-, muusika-, teatri- ja rahvakunstialaste ühisprojektide läbiviimist.

Eesti-Vene piiriülese koostöö programm 2014-2020 on perioodil 2007-2013 kehtinud Eesti-Läti-Vene piiriülese koostöö programmi jätk. Eesti-Vene programm on osa Euroopa Naabrusinstrumendist (ENI), mis toetab Euroopa naabrus- ja partnerlusinstrumendi (ENPI) eesmärkide saavutamist heaolu ning ENPI partnerriikide ja Venemaa vaheliste heanaaberlike suhete piirkonna loomiseks. ENI on täiendav abi, millega kaasrahastatakse partnerriikide tegevusi Euroopa Komisjoniga sõlmitud partnerlusleppe alusel. Partnerlusleppe kinnitab Vabariigi Valitsus. Eesti-Vene piiriülese koostöö programmi (rakenduskava) koostamiseks ja asjakohaste projektide ettevalmistamiseks on programmi ettevalmistava töörühma heakskiidul sügisel 2013 toimunud valdkondlikud teemaseminarid neljas valdkonnas: majandusareng (sh turism), keskkond, transport, sotsiaalne areng (sh kultuur ja sport). Programm toetab ka piiriüleste kodanikuühenduste koostööprojektide arendamist.